

Ritka rózsafajok és hibridek – *Rosa* spp.

Emlékiül

BORBÁS Vincének († 1905),
 Heinrich BRAUNNAK († 1920),
 FARKAS-VUKOTINOVIC Lajosnak (*1815),
 KUPCSOK Samunak (*1850),
 MARGITAI Antalnak (*1880),
 SIMONKAI Lajosnak (†1910),
*akik munkájukkal fényt gyújtottak e sötét
 nemzetségben.*

Alkalmazott szakkifejezések

Horgas tüske: A hajtásokon fejlődik, alapja széles, kerek vagy ovális, merev, kemény szövetű, hajlíthatatlan, a horgas tüske erősen fejlett, lepattintható az alapjáról, csúcsán nincs mirigy, lehet teljesen egyenes (ár alakú, pl. *R. tomentosa*) vagy igen erősen hajlított horgas tüske (pl. *R. canina* s. str.).

Sertetüske: A hajtásokon fejlődik, alapja kicsi, általában kerek, közepesen erős szövetű, kézzel hajlítható, a sertetüske gyenge, kézzel könnyen eltörhető, de általában nem pattan le az alapjáról, csúcsán nincs mirigy, teljesen egyenes, egyenletesen keskenyedő (pl. *R. pimpinellifolia*).

Mirigytüske (mirigyserte): A hajtásokon, a kocsányokon és a csipkebogyón fejlődik. Alapja pontszerű, könnyen hajlítható, eltörhető, mirigyben végződik, a mirigynél sokszor hosszabb a tüske szára.

Nyeles mirigy: A hajtásokon, a levélnyélen, a kocsányokon és a csipkebogyón fejlődik, igen apró, kézzel lesodorható, alapja pontszerű, mirigyben végződik, a mirigy közel egyenlő hosszú a nyelével.

Állandósult hibrid: Feltételezhetően a megjelölt szülőfajokból a földtörténeti múltban létrejött, ma már önálló areával, ökológiai igényel bíró taxon. Ezen taxonok esetében (pl. *Rosa jundzillii* BESSER, mely *R. canina* L. × *R. gallica* L.) nem alkalmazzuk a nothospecies (×) jelet.

Primér hibrid: Csak ott jön létre, ahol a hibridpartnerek jelen vagy elérhető távolságon belül (pl. megporzó rovar röpképessége) vannak, nincs önálló elterjedése, se önálló ökológiai igénye. A primér hibridek megjelenhetnek ott is, ahol akár egyik szülő se fordul elő, hisz a propagulum (jelen esetben csipkebogyó) zoochor módon terjed. Ezeknél a taxonoknál (pl. *Rosa ×victoria-Hungarorum* BORBÁS, mely *R. canina* L. × *R. gallica* L.) alkalmazzuk a nothospecies (×) jelet.

Caninoid bokorforma: "Ritkásan" tarackoló cserjék, a földfeletti hajtások foltszerűen (zsombékszerűen) fejlődnek, a föld alatt (tarack által) összetartozó foltszerű hajtások egymástól távolabb állnak, tehát közöttük térköz van. A cserjének határozott töve

(tőcsokra) van, sok tősarjjal. A vesszők ebből a középpontból hajolnak szét. A tarackok messzire elfutók.

Pimpinelloid bokorforma: “Sűrűbben” tarackoló cserjék, a földfeletti hajtások egymáshoz viszonyítva közel állók, a vesszők között nincs térköz. A polikormon nem rendelkezik határozott középpel, egyenletesen tarackol, az új hajtások egyenletesen borítják az elfoglalt területet („gyepet képeznek”) (pl. *R. pimpinellifolia*).

Ruboid bokorforma: Az egész telep szederszerű. A polikormon tarackol és indázik is, hajlamos fejbújtványok képzésére (pl. *R. arvensis*).

Homoioacantha: Egyféle tüskével bír a vessző (csak horgas tüske van).

Heteracantha: Kétféle tüskével bír a vessző (horgas tüske + sertetüske vagy mirigytüske vagy nyeles mirigy).

A *Rosa* nemzetség általános jellemzői

A *Rosa* tudományos nemzetségnév a kelta *rhos*, *rhodd* = vörös szóból ered, ezt vette át a görög nyelv (ORMÁNDY, 1906; HARRISON, 1834).

A nemzetség fajsámát tekintve igen eltérő adatok találhatók az irodalomban: 120–140 (ZIELIŃSKI, 1985) és kb. 6000 (GANDOGER, 1892–93) között változik. Európában 42 faj tenyészik (KLÁŠTERSKÝ, 1968). A fajok száma nagyban függ a rendszerezési szemlélettől. Véleményem szerint helyesebb az egzakt, jól meghatározható kislejűkben (*microspecies*) való gondolkodás, hogy a helyi diverzitási gócpontok – többek között a Kárpát-medencei rózsagéncentrum – jobban értelmezhetőek legyen. A rózsák – részben az emberi tevékenység által kifejtett ökológiai és biotikus barrierek megváltoztatásával – jelenleg is intenzív fajfejlődési folyamatban vannak. Ezt bizonyítja, hogy a mai napig fedeznek fel új fajokat. Ilyen pl. Lengyelországban a *Rosa kostrakiewiczii* POPEK, hazánkban a *Rosa farsarii* KERÉNYI-NAGY. A klasszikus morfológiai alapú taxonómiát jól kiegészíti, s többségében alátámasztja a „modern” genetikai alapú kutatás (pl. DEÁK et al., 2004; PFEIFFER et al., 2009). A *Rosa* nemzetséget 4 alnemzetségre osztják (POPEK, 2007): *Rosa*, *Hesperodos* COCKERELL, *Platyrhodon* (HURST.) RHED. és *Hulthermia* (DUM.) PETERMANN. Az igen mélyen fűrészelt levélkéjű *Hesperodos* észak-amerikai, az igen sok levélkéjű és különleges csipkebogyójú *Platyrhodon* távol-keleti, míg az egyszerű levelű *Hulthermia* közép-ázsiai alnemzetség. Az Európában csak az igen változatos megjelenésű *Rosa* alnemzetség tenyészik. Érdekességgént említendő, hogy GANDOGER (1892–93) számtalan alnemzetségre (= nemzetségre) bontotta szét a *Rosa* subgenust kézzel írott, 4 kötetes monográfiájában: *Ripartia*, *Eurosa*, *Scheutzia*, *Laggeria*, *Cottetia*, *Bakeria*, *Ozania*, *Crepinia*, *Chavinia*, *Chabertia* és *Pugetia*, s ezen „nemzetségek” alatt írta le a több ezer „új fajt”. Borbás Vincét idézve

(BORBÁS, 1880): „*Gandogerneke* továbbá azon «fajaitól», melyeket a «Flórában» leír s melyeket drága pénzért exsiccataiban kiad, Isten mentsen.”

Jelen munkában a *Rosa* alnemzetséget 8 szekcióra bontva tárgyalom BORBÁS (1880) nyomán (2. táblázat).

Pontos taxonómiai ismeretüknek fontos szerepe van a gyümölcskutatásban is, hisz kiváló beltartalmuk és élettani hatásaik igen intenzíven kutatott területe a gyümölcsészetnek mind a hazai (KOVÁCS et al., 1998, 1999; TÓTH et al., 2005; KOVÁCS et al., 1997), mind a külföldi (TEJASWINI-PRAKAS, 2004; ERCİŞLI-GÜLERYÜZ, 2004; UGGLA–MARTINSSON, 2004) kutatók körében.

Holarktikus elterjedésű nemzetség, fajai megtalálhatók Észak-Amerikában, Európában, Észak-Afrikában és Ázsiában egyaránt.

Megjegyzés: Néhány esetben – a határ menti területeknél – „külföldi” adatokat is közlök: ezeken a területeken keresendő az adott taxonok. A nem őshonos, kultúrreliktum taxonok esetén a lelőhelyet csupán nagytáj egységbe sorolom. A „b. A rózsza nemzetség felosztása” című fejezetben a szekciókon belül az egymáshoz közelálló taxonokat kis távolsággal elválasztott tömbökben tárgyalom. A *-gal jelölt magyar neveket javasoljuk használatra. Azon taxonok, melyeket kapcsos zárójelben jelzünk ({}), nem őshonosak a mai Magyarország területén. Jelen munkában herbáriumi adatokat nem közlök, mivel azok feldolgozás alatt állnak még, illetve egy készülő monográfiában kívánjuk őket közreadni.

Rendszertani helyzet

a. *Taxa novi*; status et combinationes novae

Rosa facsarii KERÉNYI-NAGY, spec. nov.

SYNONYMON: *R. ×facsarii* KERÉNYI-NAGY (nomen nudum) XXVII.

Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, p. 87. (2008)

DIAGNOSIS: Frutex cca. 2–2,5 m altus, extensionibus radicalibus atque basalibus paucis, leviter stoloniferus. Rami spinis e basibus latis abeuntibus, lateraliter compressis apicem versus arcuato-curvatis ad aduncis sub angulo 90° inclinatis suffulti. Frons vere fragrans odore malus viridis recedens, medio aetatis odor terpentinae magis accentuatus. Folia plerumque 5-nata, foliola perparva, ovalia rariter rotundata, basi cuneata vel rotundata, apice longe apiculata, margine bis glanduloso-serrata, subtus glabra et dense glandulosa, nervo medio sparse pilosa, lamina supra plerumque glandulosa. Petiolum spinosum et glandulosum, rariter sparse brevipilosum, pars interstipularis petioli abunde spinulosa et glandulosa. Stipulae apice longe acuminatae, subtus abunde glandulosae. Bractea medio magna, petiolus tectus, subtus glandulosus. Flores albi, 4.5–5.5 cm in diametro. Pedicellum

breve haud dimidium fructus attingens, glandulis stipitatibus sparse glanduligerum vel eglandulosum. Hypanthium elongato-ovatum. Lobi calycis tenues, abunde glandulosi, et stipitato-glandulosi, vel fimbriati, laciniis glandulosis, reflexi et rane decidui. Fructus 14–20 mm longi et 9–12 mm lati, centralis solitarius et ovatus, laterales pyriformes. Discus leviter vel magis convexus. Styli leviter prominuli, columellam 0.5–1 mm longum formati, lanati (Tab. 1).

Nominemus hanc speciem de botanico Geyza Facsar.

HOLOTYPE: № 705210 in BP.

LOCUS CLASSICUS: Bakonyicum: Pilisense–Visegradense határa, Pomáz mellett, Majdan Pole (Száráz mező)

PHYTOCOENOSIS: cf. *Prunion spinosae* SOÓ (kontinetális sztyeppcserjések) – *Festucetalia valesiacae* BR.–BL. et R. TX. ex BR.–BL.

CONSOCIATUR CUM: *Stipa* spp. („tollas” fajok), *Adonis vernalis*, *Polygala major*, *Phlomis tuberosa*, *Geranium sanguineum*, *Lotus borbasii*, *Crataegus monogyna*, *Prunus spinosa*, *Rosa gallica*, *R. caesia*, *R. corymbifera*, *R. canina*, *R. hungarica*, *R. zalana*, *R. micrantha*, *R. rubiginosa*, *Iris pumila*, *Potentilla impolita*, *Muscari tenuiflorum*, *Salvia austriaca*, *Dictamnus albus*, *Ranunculus illyricus*, *Ornithogalum pannonicum*, *Sanguisorba minor*, *Thymus* spp.

NUMERUS: 5 polycormon

1. táblázat – A *Rosa hungarica*, *R. facsarii*, *R. zalana* jellemző bélyegeinek összehasonlítása

Jellemző	<i>Rosa hungarica</i> A. KERNER	<i>Rosa facsarii</i> KERÉNYI-NAGY	<i>Rosa zalana</i> WIESBAUR
Cserjeméret	0,5–1,5 m	2–2,5	1-1,5(–3) m
Tarackolás	sűrűbben		ritkásan
Vessző	merev v. hajlongós, és vékony	hajlongós, vékony	merev, vastag
Tüske	egynemű horgas (homioacantha), gyengén íves és 90°-ban horgas		kétféle (heteracantha), horgas és sertetüske
Levélzet illata	zöldalma, gyanta, terpentín		fűszeres parfüm
Pálhalevél fonáka	mirigyes		
Levélgerinc	gazdagon mirigyes, ritkásan tüskés	gazdagon mirigyes és gazdagon tüskés	gazdagon mirigyes, alig tüskés
Levélgerinc a pálhák között	tüskétlen vagy alig tüskés, mirigyes	sűrűn tüskés, mirigyes	mirigyes, tüskétlen
Levélkevéll	ék, tompán ék		kerekded
Levélkecsúcs	hosszan kihegyezett		tompa
Levélke alakja	tojásdad-lándzsás		tojásdad

Levélke színe	mirigytelen	mirigyes	
Levélke széle	2× mirigyesen fűrészes		
Levélkeszél fogai	élesebbek, keskeny háromszög alakúak		finomabbak, terpedt háromszög alakúak
Levélke fonáka	gazdagon mirigyes		
Murvalevél és a kocsány viszonya	nem takarja a kocsányt	takarja a kocsányt, mirigyes fonákú (csúcsi része)	nem takarja a kocsányt
Murvalevél alakja	kicsi, keskeny lándzsás	nagyon nagy, széles lándzsás	
Murvalevél felülete	mirigyes	mirigyes	mirigytelen
Kocsányhossz (az áterméshez viszonyítva)	rövidebb	rövidebb v. egyenlő	hosszabb
Kocsány	ritkásan mirigyessertés (ritkán lekopaszodó)		gazdagon mirigyes (ritkán lekopaszodó)
Vacok	kissé mirigyes (a csipkebogyó alja) v. lekopaszodó		kopasz
Virágszín	fehér		rózsaszín
Bibevánkos	kúposan domború		lapos
Bibeszőrözöttség	gyapjas		
Bibeállás	kissé kiemelkedő		ülő
Csipkebogyó	tojásdad		gömbölyű vagy lapított gömbölyű
Csészelevél	visszahajló, lehulló		
Elterjedés	pannon-balkáni	pannon-endemikus	pannon-kárpáti-endemikus

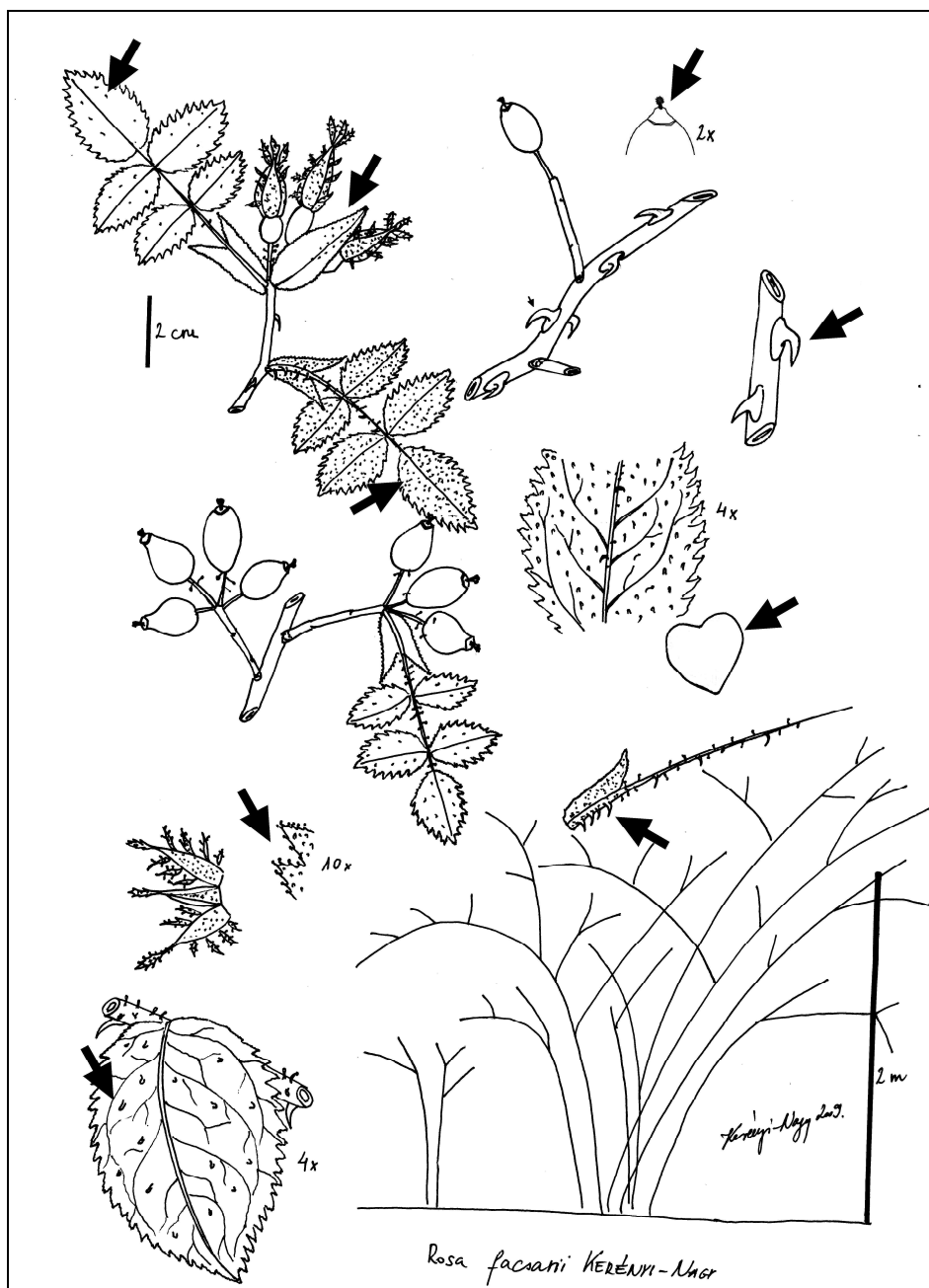
***Rosa inodora* FRIES var. *szaboi* (BORBÁS) KERÉNYI-NAGY, stat. et comb. nov.**

BASIONYMON: *Rosa graveolens* GREIN. var. *R. Szabói* BORBÁS, Primitiae monographia Rosarum imperii Hungarici p. 484. (1880)

BORBÁS (1880, p. 333.): „Az alakokat vagy alfajokat a bevezetésben rövidség kedvéért egyszerűen is jelöltem, p. *R. Szabói* BORBÁS.” Tehát BORBÁS faj alatti rangon kezelte taxonját.

SYNONYMON: *Rosa Szabói* (BORBÁS) BORBÁS, Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1880. aug. 21-től aug. 27-ig Szombathelyen tartott XXI. nagygyűlésének vázlatja és munkálatai, p. 311. et tab. 1. (1882a); *R. Szabói* (BORBÁS) FACSAR in PRISZTER (ed.): Synopsis systematico-geobotanicae florum vegetacionisque Hungariae VII:158. (1985)

HOLOTYPEUS: № 90389 in BP Hungary (here designated!)

1. ábra – *Rosa facsarii* KERÉNYI-NAGY (a szerző rajza)

2. ábra – *Rosa facsarii* KERÉNYI-NAGY (Holotypus in Budapest)

3. ábra – *Rosa facsarii* KERÉNYI-NAGY (Holotypus in Budapest)

***Rosa inodora* FRIES var. *szaboi* (BORBÁS) KERÉNYI-NAGY forma
paklenicae (DEGEN) KERÉNYI-NAGY stat. et comb. nov.**

BASIONYMON: *Rosa Szabói* BORBÁS var. *Paklenicae* DEGEN, Flora Velebitica
II.: 251. (1937)

HOLOTYPE: № 230658 in BP (Hungary) (here designated!)

***Rosa* ×*polliniana* SPRENGEL nothomorpha *kalksburgensis*
(WIESBAUR) KERÉNYI-NAGY comb. et stat. nov.**

BASIONYMON: *Rosa kalksburgensis* WIESBAUR, Oesterreichische Botanische
Zeitschrift 29(5): 144. (1879)

HOLOTYPE: Exsicc. in Dr. BAENTZ herb. europ. n. 3400. (Austria).

b. A *Rosa*-nemzetség felosztása (BORBÁS, 1880; kiegészítve, csak magyarországi és {kültúrreliktum} fajok, infraspecifikus és primer hibrid taxonok nélkül, a közelrokon fajok egymáshoz közelebb szedve; 2. táblázat)

Sect. *Synstylae* DC.*R. stylosa* DESVAUX*R. arvensis* HUDSONSect. *Gallicanae* DC. sensu lato (= Sect. *Rosae*)*R. gallica* LINNÉ*R. jundzillii* BESSER{*R. ×centifolia* LINNÉ}{*R. ×alba* LINNÉ}{*R. ×damascena* MILLER}Sect. *Caninae* DC.*R. canina* LINNÉ sensu lato(incl. *R. blondaeanae* RIPART ex
DÉSÉGLISE, *R. squarrosa* (RAU)
BOREAU, *R. andegavensis*
BASTARD)*R. subcanina* (H. CHRIST) DALLA
TORRE et SARNTHEIN*R. dumalis* BECHSTEIN*R. subcollina* (H. CHRIST) DALLA
TORRE et SARNTHEIN*R. caesia* SMITH*R. corymbifera* BORKHAUSEN*R. kmetiana* BORBÁSSect. *Rubiginosae* DC.*R. rubiginosa* LINNÉ*R. micrantha* BORRER ex SMITH
(auct. non SM.)*R. agrestis* SAVI*R. inodora* FRIES (syn. *R. elliptica*
TAUSCH)*R. beytei* BORBÁS*R. bohémica* H. BRAUN*R. gízellae* BORBÁS*R. hungarica* A. KERNER*R. facsarii* KERÉNYI-NAGY*R. polyacantha* (BORBÁS) H. BRAUN*R. zálana* WIESBAUR*R. zagrabiensis* FARKAS-
VUKOTINOVIĆ et H. BRAUNSect. *Tomentosae* DÉSÉGL.*R. villosa* LINNÉ s. str.*R. sancti-andreae* DEGEN et
TRAUTMANN*R. tomentosa* SMITH*R. sherardii* DAVIES*R. floccida* DÉSÉGLISESect. *Cinnamomeae* DC.{*R. majalis* HERRMANN}*R. pendulina* LINNÉ*R. glauca* POURRETSect. *Pimpinellifoliae* DC.*R. pimpinellifolia* LINNÉ{Sect. *Luteae* CRÉP. (= Sect.
Eglanteriae DÉSÉGL.)}{*R. foetida* HERRMANN}

2. táblázat – A rózsza (*Rosa* L.) nemzetség csoportjainak (szekcióinak) összehasonlító táblázata

Jellemző	Sect. <i>Synstylae</i> DC.	Sect. <i>Gallicanae</i> DC.	Sect. <i>Caninae</i> DC.	Sect. <i>Rubiginosae</i> DC.	Sect. <i>Tomentosae</i> DESEGL.	Sect. <i>Cinnamomeae</i> DC.	Sect. <i>Pimpinelli- foliae</i> DC.	Sect. <i>Luteae</i> CRÉP.
Bokorforma	ruboid, caninoid	pimpinelloid	caninoid	caninoid, pimpinelloid	caninoid	caninoid, pimpinelloid	pimpinelloid	caninoid, pimpinelloid
Vessző	kopasz			kopasz vagy szőrös		kopasz		
Tüskézet	homoioacantha	heteracantha	homoioacantha	heteracantha	homoioacantha		heteracantha	
Levélkék száma	5–7	3–5(–7)	5–7		5–7(–9)	5–7–9–11	7–9(–11)	5–7–9
Levélkék mirigyezettsége	mirigytelen (mirigyes)	ritkán mirigyes vagy kopasz	mirigytelen	dúsán mirigyes	mirigytelen vagy mirigyes	mirigytelen	mirigytelen (mirigyes)	mirigytelen vagy mirigyes
Levélkék szőrözöttsége	kopasz vagy szőrös		kopasz vagy ritkásan szőrös	kopasz vagy szőrös	molyhos	kopasz vagy szőrös	kopasz	
Levélzet illata	illattalan		zöldalma, bor, gyödmölcs, terpentin illat		terpentin, balzsam, parfüm, fűszer illat	illattalan		narancsillat
Csészelevél maradandósága	lehulló		lehulló		lehulló vagy maradó	maradó		lehulló
Csészelevél állása	visszahajló		visszahajló vagy felálló		felálló		visszahajló	
Virágszín	rózsaszín	rózsaszín (piros)	rózsaszín	rózsaszín vagy fehér	rózsaszín		fehér	sárga
Bíbe	oszlopos	félgömb						
Csipkebogyó színe	piros			fekete		piros		

A ritka rózsza fajok ismertetése

Oszlopos (forrt) bibés rózsák (Sect. *Synstylae* DC.) és hibridjeik

Változatos megjelenésű fajok csoportja: caninoid és pimpinelloid cserjék tartoznak ide. Levélkéik száma 5–7. Szirmuk fehér vagy rózsaszín. Közös bélyegük az oszlopként összeforrt vagy összetapadt bibe. Csészeleveleik visszahajlók és lehullók. Csipkebogyóik piros színűek.

Rosa ×matraensis BORBÁS – Mátrai rózsza*

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. mátraensis* BORBÁS, pro spec. Primitiae monographia Rosarum imperii Hungarici p. 345. et 347. (1880)

SYNONYMON: *R. matraënsis* BORBÁS, Oesterreichische Botanische Zeitschrift 34: 261. (1884): „*R. arvensis* var. *ovata* mit *R. rubelliflora* oder *R. glauca*”.

Morfológiai jellemzés

A *R. dumalis* BECHST. -hez hasonlít, de a vesszőin sertetüskék is fejlődnek és bibéi igen hosszan kiállnak, széthajlanak a virágzatban (a porzóknál is hosszabb akár). Középmagas cserje. Ága vékony, hajlongós. Virágzó hajtásai tüskétlenek vagy kevés, vékony, csak alig ívelt tüske fejlődik rajtuk. Levélkéi száma 5, tojásdadok, kopaszak vagy a fonákukon ritkásan szőrösek, szélük 1–2× fűrészes. Kocsányt takarja a nagy murvalevél. Kocsányai mirigytelenek. Szirmai rózsaszínűek, bibéi igen hosszan kinyúlnak, széthajlóak és gyapjasak. Csipkebogyója gömbölyű, rajta a csészelevelek szét- vagy kissé felállnak.

Primér hibrid: *R. dumalis* BECHST. (incl. *R. caesia* SM.) × *R. arvensis* HUDS.

Hazai előfordulás

Lit.:

Mátra

„Mátrafüred: Bene” (BORBÁS, 1880: Benevár, Mátrafüred, *locus classicus*)

„Mátrafüred” (DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Lelőhelyén keresendő. Lokálisan kialakuló, nem introgresszív hibrid. Amennyiben előkerül, fokozott és területi védelemre érdemes (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

***Rosa stylosa* DESV. – Oszlopos rózsza**

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. stylosa* N. A. DESVAUX, Jour. Bot. Rédigé 2: 317 (1809)

Morfológiai jellemzés

Középmagas vagy magas cserje (1–1,5–3 m). Ágain csak egyféle, erős horgas tüske fejlődik. Levélnyele és gerince ritkásan mirigyes. Levélkéinek száma 5–7, a levélkéék fonáka kissé szőrös. Levélkéi széle 1–2-szer fűrész, ritkásan mirigyes mellékfogazattal. A kocsányt takarja a nagy murvalevél. Kocsányai mirigytelenek vagy ritkán mirigysek. Virága 3–5 cm átmérőjű, a csészelevelei gazdagon szárnyasak, a szirma halvány rózsaszín, diszkusza domború, hegyes kúp alakú. A bibeoszlopot összetapadt bibeszálak alkotják, a bibefejek egymás alatt helyezkednek el, a bibefejek alkotják a bibeoszlop jelentős részét. Csipkebogyója tojásdad, rajta a csészék visszahajlók, korán lehullók.

Kromoszómaszám

$2n = 35$ (TÄCKHOLM, 1922)

Elterjedés

Nyugat-Európa (POPEK, 2007). Elterjedési térképe: ZIELIŃSKI, 1985: p. 76.

Hazai előfordulás

Jelenlegi ismereteink alapján kihalt.

Lit.:

Északi-középhegység

Mátra (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Mátrafüred” (DEGEN, 1924; SOÓ, 1966)

Nagyalföld

„Albertírsa” (FACSAR in SOÓ, 1980, a herbáriumi anyag nem egyértelmű, keresendő)

Alpokalja

Borostyánkő-hegység

„Borostyánkő” (BORBÁS, 1887: „*R. Kuncii* BORB.”, ennek a taxonnak a *locus classicus*)

Természetvédelmi vonatkozások

Lelőhelyei kutatandók. Amennyiben előkerül, fokozott védelemben kell részesíteni (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Parlagi rózsák (Sect. *Rosae* = Sect. *Gallicanae*) hibridjei

Ebbe a csoportba soroljuk a könnyebb áttekinthetőség és a gyakorlatiasság kedvéért azon rózsákat, ahol biztosan vagy feltételezhetőleg az egyik szülőfaj a *Rosa gallica* L. Ezek a hibridek jól felismerhetők arról, hogy vesszői heteracanthák: sertetüske és mirigytüske is fejlődik rajtuk, levélkéik kissé merevek, bőrszerűek, fonákuk kissé ezüstös, erezetük kissé kiemelkedő (emiat redős kissé a levél), és a levélke szélén szegőér fejlődik. Csipkebogyóik piros színűek.

Rosa ×polliniana* SPR. – Pollin-rózsza

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. ×polliniana* SPRENGEL, pro spec. Pl. Min. Cogn. Pug. 2: 66. (1815)

Morfológiai jellemzés

Lazán tarackoló, apró (néhány deciméter magas) kúszócserje. Vesszői vékonyak (néhány mm vastagok), ívesek, hajlongósak. A vesszőkön tüskéi ritkásan állnak, de keverték (heteracantha): a horgas tüskék mellett mirigyserték, sertetüskék és nyeles mirigyek is megtalálhatóak. Levélkéi széleskerekded, szegőeres típustól („gallica-szerűtől”) az aprón tojásdadig („arvensis-szerűig”) változik. Virága halvány vagy intenzív rózsaszínűek. A bibék határozott oszlopot alkotnak, vagy az oszlop alakú bibék szabadon is állhatnak (porzószerűek). Bibéi nem olyan karcsúak, mint a *R. arvensis*-é. Csipkebogyói gömbölyűek vagy oválisak.

Primér hibrid: *R. arvensis* × *R. gallica*.

Hazai előfordulás

Lit.:

Kisalföld

„Koroncó” (FACSAR, 1980)

„Sitke: Hercseg-hegy” (FACSAR, 1980, 1987a)

Bakony (SOÓ, 1966)

Vértes

„Eplény: Kovácshegy” (POLGÁR, 1941: „b. *assurgens* VUKOT.”; 1942: „mons »Kávás« in querceto cerris”; FACSAR, 1980)

Zalai-dombság (SOÓ, 1966)

„Nagykapornak” (WIESBAUR, 1879: „*R. Kalksburgensis*”; BORBÁS, 1880; DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Lokálisan kialakuló, nem introgresszív hibrid, fokozott és területi védelemre érdemes (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa ×terebinthinacea BESS. – Terpentinillatú rózsa

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. terebinthinacea* BESSER, pro spec. Mem. Soc. Acad. Maine-et-Loire X. 159. (1861)

SYNONYMON: *R. mareyana* BOULLU ex DÉSÉGLISE, Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique 15 (3): 556. (1876)

R. genevensis PUGET, Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique XV. (1876) 567.

Morfológiai jellemzés

A *R. tomentosa* SM.-hez hasonló taxon, azonban ágain a tüskék kétfélék (heteracantha): sertetüskék, mirigyserték és tű alakú horgastüskék is fejlődnek egyszerre. Levélkéinek száma 5, a levélkéik merevek, fonákuk kissé ezüstös, kerekdedek, színükön és fonákukon molyhosak, fonákukon mirigyesek is. Virága a *R. tomentosa*-éhoz viszonyítva sötétebb rózsaszín és nagyobb is (5–6 cm). Áltermése (amennyiben fejlődik) tojásdad vagy gömbös, a vacok vagy csak az alján vagy egész felületén mirigysertés. A csészelevelei visszahajlók és lehullók.

Primér hibrid: *R. tomentosa* SM. $\times$ *R. gallica* L.

Hazai előfordulás

Lit.:

Kisalföld

„Moson” (DEGEN, 1924)

„Nyulas” (GOMBOCZ, 1906)

Lajta-hegység (SOÓ, 1966)

Soproni-hegység

„Sopron” (DEGEN, 1924; SOÓ, 1966)

Természetvédelmi vonatkozások

Lokálisan kialakuló, nem introgresszív hibrid, fokozott és területi védelemre érdemes (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa $\times$ collina JACQ. – Dombsági rózsza*

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. collina* JACQUIN, pro spec. Florae Austriaceae II: 58. (1774)

Morfológiai jellemzés

Középmagas cserje (1–2 m). Ágain kétféle tüske található (heteracantha): horgas tüskék mellett sertetüskék is fejlődnek. Levélkéik száma 5–7, tojásdadok-kerekdedek, szélük egyszer fűrészes és egymást érintik, fonákuk ezüstös és egész felületükön szőrös. Kocsányai mirigysertések. Virága középnagy (4–5 cm), csészelevelei fonákukon mirigyesek, szirmai rózsaszínűek, bibéi gyapjasak. Áltermése tojásdad, kissé mirigyes is lehet. Csészelevelei visszahajlók és lehullók.

Primér hibrid: *R. corymbifera* BORKH. $\times$ *R. gallica* L.

Hazai előfordulás

Lit.:

„Pest megye” (DEGEN, 1924)

Zempléni-hegység

„Hosszúhegy” (KISS, 1939)

„Szegilong: Cigányhegy” (KISS, 1939)

Bükk

„Miskolc: Hámor”

Pilis-hegység

„Nagykovácsi” (KANITZ, 1863: „versus Kovácsi.”)

„Pilisborosjenő: Hegyes-tető” (BORBÁS, 1880)

Budai-hegység (SOÓ, 1966)

„Budapest: Felső-Kecske-hegy” (BORBÁS, 1880)

Balaton-felvidék

„Keszthely” (BORBÁS, 1900)

Bakony (SOÓ, 1966)

„Eplény” (POLGÁR, 1942)

Mecsek

„Jakab-hegy” (SIMKOVICS, 1874: „*R. canina collina* M. et K.”)

Fertőmelléki-dombság

„Balf” (GOMBOCZ, 1906)

Vend-vidék

„Szentgotthárd” (BORBÁS, 1887: „Vártető”; BRAUN, 1890: „Hercegberge”)

Kisalföld

„Sitke: Hercseg-hegy” (BORBÁS, 1887)

Természetvédelmi vonatkozások

Ritka, nem introgresszív hibrid, így fokozott és területi védelme javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa ×speciosa DÉSEGL. – Szép, csinos rózs*^{*}

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. speciosa* DÉSEGLISE, pro spec. Billotia I. 39. (1864)

Morfológiai jellemzés

Nehezen elkülöníthető a *R. jundzillii* BESS.-től, s genetikailag is ehhez áll közelebb (PFEIFFER et al., 2009). Középmagas cserje (1–1,5 m). Vesszőin kétféle tüskézet fejlődik (heteracantha): horgas és mirigyserte, sertetüske egyaránt. Levélkéi száma (3–)5(–7), levélkéik kerekdedek, kihegyezett csúcsúak, élesen kétszeresen-mirigyesen fűrészes szélűek, fonákuk ezüstös. Kocsánya mirigyes, mirigysertes. Virága nagy, élénkrózsaszín. Csészelevelei gazdagon sallangosak és fonákuk mirigyes is. Átermése tojásdad, korsó alakú, rajta a csészelevelek visszahajlók és korán lehullók.

Primér hibrid: *R. gallica* L. × *R. jundzillii* BESS.

Hazai előfordulás

Lit.:

Budai-hegység (DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Ritka, nem introgresszív hibrid, így fokozott és területi védelme javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa ×budensis BORB. – Budai rózs

Nevezéktan

BORBÁS (1880) maga is csak herbáriumban látta ezt a rózsafajt.

BASIONYMON: *R. budensis* BORBÁS, pro spec. Primitiae monographia Rosarum imperii Hungarici, 388,391. (1880)

Morfológiai jellemzés

A *R. caesia* SM.-hez hasonlít, de ágain kétféle tüske van (heteracantha): horgas és mirigyserte, sertetüske is fejlődik. Levélkéik száma 5–7, tojásdadok, kerekdedek vagy oválisak, kissé bőrneműek, szélük egyszeresen (egy-egy mellékfoggal) fűrészes és egymást érintők, színükön ritkásan, fonákukon dúsan szőrösök. A kocsányt takarják a murvalevelek. Kocsányai a csipkebogyónál rövidebbek, molyhosak és mirigysertesek, sertetüskések.

Virága 4 cm átmérőjű, csészelevelei rövidek és mirigyes szélűek, szirma rózsaszín, bibéi gyapjasak. Csipkebogyója tojásdad és az alján mirigysertés. Csészelevelei terpedten szétállóak.

Primér hibrid: *R. jundzillii* BESS. × *R. caesia* SM.

Hazai előfordulás

Lit.:

Budai-hegység

„Buda” (BORBÁS, 1879a, *locus classicus*; DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Pontos lelőhelye ismeretlen, élőben még talán senki se látta. Buda folyamatos terjeszkedése (építkezés, illegális szemétkerakók) veszélyezteti azon élőhelyeket, ahol előfordulhatna. Keresendő taxon. Nem introgresszív hibrid, így fokozott és területi védelme javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b), amennyiben megtalálják.

Rosa ×infesta KMEŤ – Támadó, fenyegető rózsza *

Nevezéktan

A Hont megyei Kormosóról (Krnišov, Hontkirályfalva [Kráľovce-Krnišov] része ma) leírt taxon.

BASIONYMON: *R. infesta* KMEŤ ex H. BRAUN in A. KERNER, pro spec. Sched. Fl. Exsicc. Austro-Hung. II. 32. № 462. (1882)

Morfológiai jellemzés

A *R. inodora* FR.-hez hasonló, de vesszőin sűrűn kétféle (heteracantha): horgás és mirigytüske, sertetüske fejlődik. A levélkék száma 5–7, a kevélkék keskenyek és kissé deltoidok vagy visszás tojásdadok, egymástól távolállók, színükön kissé mirigyesek, fonákukon dúsan mirigyesek és dúsan szőrösek, illetve ezüstösek is, szélük élesen kétszeresen mirigyesen fűrészes. Kocsányai hosszúak. Csészelevelei mirigyes fonákúak. Csipkebogyói tojásdadok. Csészelevelei egyszerre (egy egyeden belül) felállnak és visszahajlók is (holotypus alapján!).

Primér hibrid: *R. gallica* L. × *R. inodora* FR.

Hazai előfordulás (Felvidék)

Herbáriumokban hazánk mostani területéről is ismert, mai magyarországi irodalmi adatait eddig nem találtam.

Lit.:

„Csabrág” (DEGEN, 1924)

„Kormosó” (DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Ritka, nem introgresszív hibrid, így fokozott és területi védelme javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa ×victoria-Hungarorum BORB. – Győztes-Magyarország-rózsája*

Nevezéktan

BORBÁS (1887) ezt a rózsát a Montecuccoli által vezetett, 1664. augusztus 1-jei, Szentgotthárdon, a török ellen vívott győztes harc emlékére nevezte el *Rosa victoria-Hungarorum*-nak. Nomen est omen!

BASIONYMON: *R. victoria Hungarorum* BORBÁS, pro spec. Napi Közl. XXII. no 5. p. 10. (1882) (nomen) et Enum. pl. Comit. Castrif. p. 279. (1887)

SYNONYMON: ? *R. kosinsciana* Besser, Enum. Pl. 64. (1822)

Morfológiai jellemzés

Alacsony cserje. Ágain igen sűrűn kétféle tüske fejlődik (heteracantha): egyenes és horgastüske mellett sertetüske és mirigyserte is. A levélkéik száma 5–7, nagyok, kerekdedek-tojásdadok, kihegyesedő csúcsúak, szélük kétszeresen fűrészes. Fellevelei igen nagyok. Kocsányai dúsan mirigyesek. Csészelevelei nagyok, gazdagon szárnyas függelékesek, szélük és néha a fonákuk is mirigyes. Csipkebogyói nagyok, alapjuk mirigysertés, tojásdad vagy gömbös, rajta a csészelevelei csillagalakban szétállnak, vagy kissé felállnak.

Primér hibrid: ? *R. dumalis* BESCHST. × *R. gallica* L.

Hazai előfordulás

Lit.:

Zempléni-hegység

„Miskolc: Ágazat, Isten-hegy”

Vend-vidék

„Szentgotthárd: Vártető” (BORBÁS, 1887, *locus classicus*; BRAUN, 1890; DEGEN, 1924; SOÓ, 1966)

Természetvédelmi vonatkozások

Ritka, nem introgresszív hibrid, így fokozott és területi védelme javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

{*Rosa ×centifolia* L. – Szákszirmú*, százlevelű rózsza}

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. centrifolia* L., pro spec. Species Plantarum I: 491. (1753)

Morfológiai jellemzés

Igen változatos taxon. Mind méretében, mind virágszínében és virág-átmérőben sok típusa elterjedt. A cserje mérete az igen alacsonytól az igen magasig terjed (0,4–3,5 m). Az alacsony típusok sűrűn, a magasabb típusok ritkásan tarackolnak. Vesszőin a tüskék mindig keverték: horgas tüskéken felül mindig található ritkásan fejlődő mirigyserte és sertetüske is. Pálhalevelei lehetnek épek (csak mirigyesen fogazottak) vagy fűrészesek (és mirigyesen fogazottak). Levélkéinek a száma 5–7, általában a levélkék kerekdedek és egymást részben át is fedik (de vannak keskenylándzsás levéltípusok is). Levélkéik fénytelenek, kissé bőrszerűek, halványzöldek, ráncosak, az ezüstös fonákuk erein mindig, színükön csak ritkán szőrösek. Kocsányaik mindig gazdagon mirigyesek és mirigysertések. Csészeleveleik fonága gazdagon mirigyes, szélük gazdagon szárnyas és mirigyes. A cv. Muscosa (cv. Cristata) kocsányán, vackán és csészelevelein a mirigyek széles, pikkely vagy mohaszerű (moha-rózsza) képletekké alakulnak. Virága 3–8 cm között változik, mindig tömve telt. Színe a halványrózsaszíntól a pirosig terjed, ritkán féhéren cirmos. Csipkebogyója széles és lapos pörgettyű-szerű, narancssárgára-pirosasra érik, rajta a csészelevelek terpedten sokáig maradók. Csipkebogyót rendszeresen érlel.

Ősi kultúrhibrid: Sect. *Gallicanae* × Sect. *Caninae*.

Megjegyzés: Nem keverhető össze feltételezett szülőfajával, a *R. ×damascena* MILL.-val, melynek tüskézete szintén kevert, de a horgas tüskék ritkásan állnak, köztük nagyon sűrűn fejlődnek mirigyserték és sertetüskék. Levélkéi sokkal szőrösebbek. Termése keskeny pörgettyűszerű, csészelevelek rajta visszahajlók és lehullók. A két taxon közti összekötő alaknak tekinthetjük a *R. ×turbinata* AIT. (*R. ×francofurtana* MÜNCHH.)-t, mely 70–100 cm magas cserje, ágai ívesen széthajlók, a mirigyserték és sertetüskék ritkásan állnak vagy majdnem hiányoznak, levélkéi hegyesek, egymást nem fedik, egyszerűen fűrészes szélűek.

Kromoszómaszám

$2n = 28$ (TÄCKHOLM, 1922)

Hazai előfordulás

Régi kultúrreliktum, nem őshonos faj. „Hagyományos” kertekben, temetőben, keresztek mellett, régi kultúrterületek túlélője.

Lit.:

Alföld

„Budapest” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „IV. ker. Berzsenyi D. u. 2. melletti trafóház”, „IV. ker. Erkel u. 11.”, „IV. ker. Fénycső u. 2., 4., 8. körül”, „IV. ker. István út 5.”, „IV. ker. Izzó u. 11.”, „IV. ker. Janda Vilmos u. 22. és 44.”, „IV. ker. Kinizsi u. 3. és 5.”, „IV. ker. Kisfaludy út 49.”, „IV. ker. Klauzál u. 2.”, „IV. ker. Mildenerberger u. 4.”, „IV. ker. Munkácsy u. – Jósika u. sarok”, „IV. ker. Reviczky u. 43.”, „IV. ker. Vécsey u. 44.”, „XIII. ker. Gyöngyösi u. 88. és 92.”, „XIII. ker. Szt. László út 12/a.”, „XV. ker. Aportház u. 29.”, „XV. ker. Fazekas sor 74.”, „XX, Geyer Flórián (Templom u.) 21. és 42.”, „XX. Topánka utca”)

Budai-hegység

„Budapest” (FACSAR – TÖMÖSKÖZI, 1984: „Csúcshegy”; KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „XI. ker. Duránci u. – Gépész u. sarok”, „XI. ker. Fehérvári út – Kitérő út sarok, Tenispálya”, „XI. ker. Fehérvári út 217.”, „XI. ker. Közlekedés Tudományi Intézet, Than Károly u. 21.”, „XXII. ker. Gádor u. 96.”, „XXII. ker. Pécsi u. 1/c.”)
 „Fót: Kislag: Kurjancs-domb” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „Béke utca”)
 „Gödöllő” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet, Gödöllői Kutatótelep, Kisállattenyésztési és Takarmányozási Főosztály, Isaszegi út 200.”)
 „Keresztúr” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „Szabadság út”)
 „Budakalász” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „Szt. István telep, Hév megálló”)

Természetvédelmi vonatkozások

Fontos regionális indikátor szereppel bír (FACSAR, 1993), helyi védelme ezért indokolt és javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

{*Rosa ×alba* L. – Fehér rózsza}

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. alba* LINNÉ, pro spec. Species Plantarum I: 492. (1753)

Morfológiai jellemzés

Középmagas (1,5–2 m), ritkás ágrendszerű, ritkásan tarackoló cserje. Vesszői ívesen széthajlók, rajtuk csak alig ívelt, karcsú tüskék fejlődnek, azok is igen-igen ritkásan. Pálhaleveleik általában szélesen ívesek. Levélkéi nagyok, kerekdedek, kékesek, színükön fénytelenek, fonákukon dúsan szőrösek. Kocsányuk és vackuk ritkásan mirigysertés. Csészelevelei szárnyas és mirigyes függelékekben gazdagok, fonákuk gazdagon mirigyes. Csészéi visszahajlók, korán lehullók. Virága igen nagy (7–8 cm), tömve telt (nagyon ritkán félig-telt vagy egyszerű virágú is lehet), tejfehér (vagy ritkán halványrózsaszín). Csipkebogyója hosszúkás-hengeres, piros. Csipkebogyót rendszeresen érlel.

Ősi kultúrhibrid: Sect. *Gallicanae* × Sect. *Caninae* (*R. corymbifera* BORKH.).

Kromoszómaszám

$2n = 28$ (RATSEK – FLORY – YARNELL, 1940), 42 (TÄCKHOLM, 1922)

Hazai előfordulás

Lit.:

Nagyalföld

„Budapest” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „IV. ker. Klauzál u. 2.”, „IV. ker. Leiningen K. u. 55.”)

„Szarvas” (BORBÁS, 1881)

Budai-hegység

„Budapest” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „XI. ker. Hunyadi M. u. 40.”, „XXII. ker. Kékbegy u. – Háros u. sarok”, „XXII. ker. Háros u. 22. közelében”, „XXII. ker. 867. utca”)

Balaton-felvidék

„Keszthely” (BORBÁS, 1900)

„Balaton” (DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Fontos regionális indikátor szereppel bír (FACSAR, 1993), helyi védelme ezért indokolt és javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Fahéjrózsák (Sect. *Cinnamomeae*) és hibridjeik

Középmagas, pimpinelloid tarackolású rózsák. Hajtásaik ívesen széthajlóak. Vesszőik töve általában (10–20 cm magasságig) sűrűn fedettek serte-tüskékkel, fentebbi részeken vagy tüskétlenek (*R. pendulina*), vagy horgas-tüskések (íkertüskések – *R. majalis*, ritkán elszórtan tüskések – *R. glauca*). Pálhaleveleik csúcsai ívesen széthajlóak (fülesek). Levélkéik száma 5–7–9–11. Csészeleveleik karcsúak, hosszúak, általában felállva, üstökszerűen koronázzák a piros csipkebogyókat. Csipkebogyóik pirosak (a *R. ×reversa* hibrid: így ennek csipkebogyója bordó – feketésbordó).

Rosa glauca POURR. – Piroslevelű rózsza

Nevezéktan

Több szerző a Sect. *Caninae*-n belül tárgyalja a fajt: csészelevelei lehullóak, pálhalevelei nem fülesek, de az ép csészelevelek alapján indokolt a Sect. *Cinnamomeae*-n belül tárgyalni.

BASIONYMON: *R. glauca* POURRET, Mém. Acad. Sci. Toulouse 3: 326 (1788)

SYNONYMON: *R. rubrifolia* VILL., Hist. Pl. Dauphiné 3(1): 549. (1789)

Morfológiai jellemzés

Középmagas és magas (2–3 m), caninoid termetű cserje. A vesszőkön csak egyféle, erős, nagy, horgas tüskék fejlődnek; vesszői általában bordók vagy kékesek. A levélkéik száma 5–7, kékes ezüstösök vagy kékes-bordók, keskenyek, egyszer fűrészesek. A levélkéik fonáka többségében kopasz, ritkábban szőrös. Csészelevelei épek, keskenyek, jelentősen túlérnek a szirmokon. A szirmok rózsaszínűek, keskenyek. Az álterméses kocsány felálló. Az áltermés kicsi (akár borsónyi), piros, gömbölyded, a csészelevelek felállva, sokáig koronázzák a csipkebogyót (tél folyamán azonban lehullnak). A kocsányok és a csipkebogyók felülete mirigytelen vagy nyelesen mirigyes.

Kromoszómaszám

$2n = 28$ (LÖVE – LÖVE, 1974)

Elterjedés

Dél- és Közép-Európa (POPEK, 2007). Elterjedési térképe: ZIELIŃSKI, 1985: p. 57.

Hazai előfordulás

Jelenlegi ismereteink alapján kipusztult.

Lit.:

Tokaj-Hegyalja

„Szegilong-Várhegy” (KISS, 1939; FACSAR, 1993: „Ellenőrizendő adat”)

Természetvédelmi vonatkozások

Lelőhelye kutatandó. Amennyiben előkerül, fokozott védelemben kell részesíteni (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa pendulina L. – Havasalji, bérci rózsza

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. pendulina* L. Sp. Pl. 1: 492. (1753)

SYNONYMON: *R. alpina* L. Sp. Pl., ed. 2. 1: 703. (1762); *R. cinnamomeae* L. pro parte, Species Plantarum I: 491. (1753). Linné ezen taxonja nem egyértelmű, hogy a *R. pendulina* vagy a *R. majalis* taxonra vonatkozik-e.

Morfológiai jellemzés

Alacsony vagy középmagas (1–2 m), pimpinelloid cserje. A vesszők töve vagy tüskétlen, vagy csak az alsó 10–20 cm-en sűrűn, vékony sertetüskés; e felett mindig tüskétlenek az ágak. A generatív vesszők ívesen széthajlók. A pálhák széles fülűek. A levélkéek száma (5–)7–9(–11), válluk kerek, csúcsuk kissé kihegyesedő, fonákuk kopasz vagy szőrös, szélük egyszer-kétszer fűrészes, és mirigytelen vagy mirigyes. A virág 3–4 cm átmérőjű, ciklámenillatú. A csészelevelek épek, keskenyek, hosszúak és karcsúak, mirigytelenek vagy mirigyesek, csak kicsit nyúlnak túl a kerekded, széles rózsaszín szirmokon. A csipkebogyó narancssárga vagy piros, keskeny, megnyúlt vagy gömbös alakú, csüngő, felülete mirigytüskés vagy mirigytelen, rajta a csészelevelek a termés széteséséig felállva maradóak.

Kromoszómaszám

$2n = 28$ (TÄCKHOLM, 1922; LÖVE – LÖVE, 1974)

Elterjedés

Nyugat-, Dél- és Közép-Európa (POPEK, 2007).

Hazai előfordulás

Lit.:

Északi-középhegység (FACSAR, 1993)

Zempléni-hegység (SOÓ, 1966; FACSAR, 1988c; FARKAS, 1999)

„Domaháza: Csobánkó-hegy” (FARKAS, 1999)
 „Farkashegy” (KISS, 1939)
 „Gergelyhegy” (KISS, 1939)
 „Gönc” (HULJÁK, 1997: „Amadé-oldal”; „Nagy-patak völgy”)
 „Hollóháza” (CSAPODY, 1954: „Piszkés-tető”; HULJÁK, 1997: „Hosszúbérc”)
 „Hosszú-hegy” (SIMON, 2006)
 „Király-kút” (HULJÁK, 1997)
 „Kövecses-hegy” (SIMON et al., 2007)
 „Macskalyuk-erdő” (KISS, 1939)
 „Nagy-Király-hegy: Mátyás király kútja” (CSAPODY, 1954; SIMON et al., 2007)
 „Milic-csoport” (VOJTKÓ, 2006)
 „Nagy-Péter mennykő” (SIMON, 2006)
 „Ör-hegy” (SIMON et al., 2007)
 „Pálháza” (HULJÁK, 1997: „Nagy-Gereben”)
 „Pengekő” (SIMON, 2006)
 „Fehér-hegy: Piszkés-tető” (HULJÁK, 1997, SIMON et al., 2007)
 „Remete-hegy” (SIMON et al., 2007)
 „Sólyomkő” (KISS, 1939)
 „Száraskúti-völgy” (HULJÁK, 1997)
 „Tokaj-Hegyalja” (KISS, 1939)
 „Tokártető” (KISS, 1939)

Cserehát

„Hidvégdó” (FARKAS, 1999)

Aggteleki-karszt (SOÓ, 1966: „Tolnai Karszt”, helyesen Tornai-karszt; FACSAR, 1988c: „Tornai-Karszt”; FARKAS, 1999)

„Alsó-Andrási-Nyilas” (SZMORAD, 1999)
 „Banán-zsomboly” (SZMORAD, 2000)
 „Bódvaszilás” (SZMORAD, 1999: „Alsó-hegy: Iskola-kert és Fenyves-zsomboly környéke”)
 „Fertős-tető” (SOMLYAY – LÓKÖS, 1999)
 „Kis-Vecsem-Bükk” (SZMORAD, 1999)
 „Körte-zsomboly” (SZMORAD, 2000)
 „Ló-kosár” (SOMLYAY – LÓKÖS, 1999)
 „Ménész-völgy” (SOMLYAY – LÓKÖS, 1999)
 „Nagy-völgy” (SOMLYAY – LÓKÖS, 1999)
 „Szabó-pallag” (SOMLYAY – LÓKÖS, 1999)
 „Szobolya-szék” (SZMORAD, 1999)
 „Tornanádaska” (SZMORAD, 1999: „Alsó-hegy: Hangyás-töbör környéke”)

Bükk (SOÓ, 1966; FARKAS, 1999)

- „Ablakoskő-völgy – Garanda-völgy” (VOJTKÓ, 2001)
 „Bélapátfalva” (VOJTKÓ 1999: „Felső-Erdő”; VOJTKÓ, 2001: „Bélkő”, „Almád-hegy”, „Felső-Erdő”, „Messzelátó”)
 „Bélkő” (BUDAI, 1912: „északi oldal felső harmadában”; VOJTKÓ, 2001: „Leány-hegy”)
 „Bükkszentkereszt” (VOJTKÓ, 2001: „Somos”)
 „Felsőhámor” (BUDAI, 1912: „Szentléleki ösvényen”; VOJTKÓ, 2001: „Kismező”)
 „Felsőtárkány” (BORBÁS, 1880: „Toldyhegy”; VOJTKÓ, 1999: „Bánya-hegy”, „Büszkés-hegy”; VOJTKÓ, 2001: „Toldi-hegy”, „Tarkő”, „Bánya-hegy”, „Büszkés-hegy”, „Kis-Kőhát”, „Nagy-Kőhát”)
 „Istállóskő: Zsidó-rét” (VOJTKÓ, 2001)
 „Kisgyőr” (VOJTKÓ, 2001: „Kőlyuk-galya”, „Nádastó-galya”, „Teber-tető”)
 „Küllő-hegy” (VOJTKÓ, 2001)
 „Nagy-Kopasz” (VOJTKÓ, 2001)
 „Nagyvisnyó” (VOJTKÓ, 1999: „Mélysár-völgy”; VOJTKÓ, 2001: „Leány-völgy”, „Füstöskő-völgy”, „Hármaskút”, „Mélysár-völgy”, „Vörös-sár-völgy”)
 „Mályinka” (VOJTKÓ, 1999: „Nyírkő”; VOJTKÓ, 2001: „Kapu-bérc”, „Nyírkő”, „Száráz-völgy”)
 „Miskolc – Ómassa” (HUIJÁK, 1933: „Szentlélek: *pubescens* KOCH *ditrichoneura* BORB.”; VOJTKÓ, 1999: „Alsó-„Borókás”, „Csikorgó”, „Farkasnyak”, „Hetemér”, „Jávor-hegy”, „Massa-tető”, „Mókus-hinta (Jávorkút)”, „Nagy-Hárs”, „Nagymező”, „Sugáró, Szentlélek”, „Szuszogó”, „Veres-sár-völgy”; VOJTKÓ, 2001: „Alsó-Borókás”, „Bálvány”, „Csikorgó”, „Farkasnyak”, „Hármas-teber”, „Jávor-hegy”, „Jávorkút”, „Kismező”, „Kismező-hegy”, „Látókövek”, „Massa-tető”, „Mókus-hinta”, „Nagy-Hárs”, „Nagy-Hetemér”, „Nagymező”, „Örvénykő”, „Sebesvíz”, „Sugáró”, „Száráz-völgy”, „Szél-bérc”, „Szentlélek”, „Szuszogó”, „Vadász-völgy”, „Vadkert”, „Veres-sár-völgy”)
 „Miskolc – Lillafüred” (VOJTKÓ, 1999: „Kurta-bérc”; VOJTKÓ, 2001: „Disznós-kút”, „Kurta-bérc”)
 „Répáshuta” (VOJTKÓ, 1999: „Nagy-Kőhát-alja”; VOJTKÓ, 2001: „Köves-várad”, „Kőhát”, „Tebe-pusztá”, „Nagy-Kőhát”, „Nagymező”)
 „Szilvásvárad” (VOJTKÓ, 1999: „Feketesár”, „Káposztás töbrök”, „Kőris-hegy”, „Mohos-töbör”, „Zsidó-rét”; VOJTKÓ, 2001: „Büszkés-hegy”, „Feketesár”, „Káposztás töbrök”, „Kis-sár-rét”, „Kőris-hegy”, „Mohos-töbör”, „Zsidó-rét”)
 „Virágos-sár” (VOJTKÓ, 2001)
 „Vöröskő-bérc” (VOJTKÓ, 2001)

Mátra (SOÓ, 1966; FARKAS, 1999)

- „Áfonyás” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
 „Ágasvár” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
 „Bátonyterenyé” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
 „Disznó-kő” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
 „Domoszló: Irtás-tető” (SRAMKÓ et al., 2008)
 „Galya” (BORBÁS, 1880; MOLNÁR, 2001: „Galya-csurgó”)
 „Galyatető” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Nagy-sziklás, Galyatető alatt, Szabó vágás felső részén”, „Szabó vágás”)
 „Galyavár” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
 „Gyöngyös: Mátrafüred: Fehér-köves” (MOLNÁR, 2001)

- „Gyöngyös” (BORBÁS, 1880: „Veronka-rét”; HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Sombokor”, „Veronka-rét”; SRAMKÓ et al., 2008: „Sombokor”)
- „Gyöngyöstarján: Tót-hegyes” (SRAMKÓ et al., 2008)
- „Kékes” (BORBÁS, 1879*b*; 1880; HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
- „Markaz: Kékes-völgy” (MOLNÁR, 2001)
- „Mátrabérc” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
- „Mátralába” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „... magasan fekvő területein általában ...”)
- „Mátraszentimre” (SRAMKÓ et al., 2008: „Piszkés-legelő”, „szemétteleptől északkeletre a főút mellett”)
- „Parád” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Gabi-halála”, „Sötét-lápa”, „Kőris-mocsár”)
- „Parádsasvár” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Fekete-tó”, „Martalóc”)
- „Peres-tető” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Péter-hegyesének északi gerince”)
- „Sas-kő” (BORBÁS, 1879*b*; 1880; BOROS, 1936: „*R. pendulina* var. *adenosepala* BORB. f. *parádensis* DEGEN et BOROS” *locus classicus*; leírás nélkül; HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
- „Sorkövek” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000)
- „Szamárkövek” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Nagy-Szamár-kő”, „Sztremina”, „Sebestyén-vár”, „Orosz Mátyás szikla”)
- „Szuha” (HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Péter-hegyese”, „Köves-orom”)

Karancs-Medves (SOÓ, 1966; FACSAR, 1988*c*; FARKAS, 1999)

- „Pogányvár” (CSIKY, 1999; CSIKY, 2000: Cserháti-fennsík [Cerová Vrchovina] / Óbásttól [Stará Bašta] ÉNY-ra”)
- „Somoskőújfalu: Sátor-hegy” (BORBÁS, 1880)

Börzsöny (FACSAR, 1988*c*; FARKAS, 1999)

- „Rakottás-bérc” (NAGY, 1997)
- „Nógrád megye” (DEGEN, 1924)
- „Mogyorós-bérc” (NAGY, 1997)

Dunántúli-középhegység

Pilis-hegység (BORBÁS, 1880; SOÓ, 1966)

Mecsek (SOÓ, 1966)

Alpokalja (FACSAR, 1993)

Kőszegi-hegység (SOÓ, 1966; FACSAR, 1993; FARKAS, 1999)

- „Bozsok” (BORBÁS, 1892: „*R. notha* KELL.”)
- „Hosszúárok” (WAISBECKER, 1891)
- „Kalaposkő” (WAISBECKER, 1891)
- „Rohonc” (BORBÁS, 1892: „*R. notha* KELL.”)
- „Velem” (BORBÁS, 1892)

Vend-vidék (FACSAR, 1993)

„Felsőszölnök” (SOÓ, 1970)
 „Kétyölgy” (FARKAS, 1999)
 „Szakonyfalu” (FARKAS, 1999)

Őrség

„Farkasfa” (FARKAS, 1999)

Dunántúl

„Vas megye” (DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Törvényes védelem alatt áll; természetvédelmi értéke 10.000 Ft.

Rosa ×reversa WALDST. et KIT. – Visszás, visszafordult rózsá*

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. reversa* WALDST. et KIT., pro spec. Pl. Rar. Hung. III. p. 293. tab. 264.

Morfológiai jellemzés

Morfológiailag igen változatos hibrid, nagyban függ a szülők dominanciájától. Alacsony vagy középmagas (1–1,5 m), pimpinelloid cserje. A generatív vesszők merevek, nem csak a tövükön, hanem az ágakon is sertetüskések: a nagyon kevés sertetüskétől a sűrűn sertetüskésig. A levélkéek száma (5–)7–9(–11), a levelek aprók, keskenyek, tojásdadok, kerek vállúak és csúcsúak, egyszer-kétszer fűrészes szélűek, fonákukon kopaszak vagy ritkásan szőrösek. Csészelevelei rövidebbek a *R. pendulina*-énál, felállók, a csipkebogyó széteséséig maradók. A szirmok halvány vagy intenzív rózsaszínek. A csipkebogyó bordó színű, a kocsányok szétállók.

Primér hibrid: *Rosa pendulina* × *R. pimpinellifolia*.

Megjegyzés: ebbe a hibrid taxonba sorolok be minden olyan „pendulinát”, melynek a vesszőin tüske van. A tüskézetség mértékét különböző nothomorphákban lehet felfogni.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Ausztria (FRITSCH, 1922), „Csehszlovákia” (DOMIN, 1935), Felvidék (MARGITAI, 1917), Horvátország (NIKOLIĆ, 1997: „*R. ×croatica* KIT.”), Olaszország (SARNTHEIN, 1894) területén is.

Hazai előfordulás

Lit.:

Északi-középhegység

Zemplén (SOÓ, 1966)

„Tokártető” (KISS, 1939)

„Hont vármegye” (DEGEN, 1924-25)

Bükk (SOÓ, 1966)

„Felsőtárkány” (HULJÁK, 1933: „Nagymező, Szentlélek: *Simkovicsii* KMEŤ”, VOJTKÓ, 2001: „Bánya-hegy”, „Nagymező”, „Szentlélek”)

„Miskolc – Ómassa” (VOJTKÓ, 2001: „Örvénykő”)

Karancs-Medves

„Pogányvár” (CSIKY, 2000: Cserháti-fennsík [Cerová Vrchovina] / Óbástól [Stará Bašta] ÉNY-ra”; Csiky, 2004: „az »Ördög János« sziklatorony alatt”)

Mátra (KANITZ, 1862-63: „Kitaibelii: „Relatio de itinere bereghiensis 1803 peracto. [...] In saxosis Matrae.”, *locus classicus*, KANITZ, 1863: „Habitat in Matra”; BORBÁS, 1880; DEGEN, 1924-25; SOÓ, 1966)

„Bátönyterenyé” (BORBÁS, 1879b: „Kis-terenne”; HARMOS – SRAMKÓ, 2000: „Nagyszámárkő ... Számár-kövek legkeletibb, legnagyobb tagja”)

„Galyavár” (BORBÁS, 1879b)

„Saskő” (BORBÁS, 1879b)

Börzsöny (FACSAR, 1988c)

Természetvédelmi vonatkozások

Egyik szülőfaja (*R. pendulina*) törvényes védelem alatt áll, így a hibrid is védelmet élvez; természetvédelmi értéke 10.000 Ft.

Rosa × spinulifolia* DÉMATR. – Tüskésedő bérci rózs

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. spinulifolia* DÉMATRA, pro spec. Essai Monogr. Rosiers 8. (1818)

SYNONYMON: *R. petrophila* BORBÁS et H. BRAUN, pro spec. Oesterreicische Botanische Zeitschrift 36(5): 145. (1886)

Morfológiai jellemzés

Változatos taxon. Középmagas cserje (1,5–2 m). Vesszői merevek, egyenesek, rajtuk kevés, ár alakú tüske fejlődik. Levélkéi száma (5–)7–9(–11), színük szőrös, fonákuk molyhos, szélük 1–2-szer fűrészes, mirigyes mellékfogazattal. Kocsányai mirigyesek (ritkábban mirigytelenek). Csészelevelei majdnem épek, de szárnyas függelékek is vannak rajta. Csipkebogyói szélesebb palack alakúak, inkább vízszintesen szétállnak, vagy kissé felemelkednek, feülete általában mirigyes.

Primér hibrid: *R. tomentosa* SM. × *R. pendulina* L.

Hazai előfordulás

Lit.:

Börzsöny (FACSAR, 1988c, 1993a, b)

Természetvédelmi vonatkozások

Egyik szülőfaja (*R. pendulina*) törvényes védelem alatt áll, így a hibrid is védelmet élvez; természetvédelmi értéke 10.000 Ft.

{*Rosa majalis* HERRM. – Fahéj rózsza}

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. majalis* HERRMANN, De Rosa: 8. (1762)

SYNONYMON: *R. cinnamomeae* L. pro parte, Species Plantarum I: 491. (1753).

Linné ezen taxonja nem egyértelmű, hogy a *R. pendulina* vagy a *R. majalis* taxonra vonatkozik-e.

Morfológiai jellemzés

Középmagas, ritkán tarackoló cserje (1–2 m). Vesszői vékonyak, ívesen széthajlóak, vörösesbarnák. A vesszők töve sertetüskés, a vesszőkön kettesével álló, gyengén ívelt tüskék is találhatóak. A pálhaleveleik a tipikus egyedeken nagyon szélesek és nagyok, domborúak, a kevésbé tipikus (nálunk elterjedtebb) alakokon keskenyebbek. A levélkéik keskeny lándzsásak vagy keskeny tojásdadok, számuk 5–7(–9), színükön világoszöldek, fonákukon kékeszöldek. Fonákuk mirigytelen, de szőrös. Levélkeszélük 1–2-szer csipkés-fűrészes, mirigytelen. A pálhaleveleik vagy a nagy, kerekded-lándzsás murvaleveleik az egész kocsányt és részben a csipkebogyót is takarják. Virágai halvány rózsaszínűek, a cv. Foecundissima virágai félig-

teltek vagy teltek. Csipkebogyói keskeny tojásdadok vagy tojásdadok, ritkán gömölydedek, mirigytelenek és pirosak. A kissé mirigyes vagy mirigytelen, keskeny, és hosszú csészelevelek meredeken felállnak, olykor kissé össze is tekerednek, a csüngő csipkebogyón maradnak. Gyümölcsészeti szempontból is fontos lehetne magas C-vitamin tartalma miatt (SURÁNYI, 1991).

[Megjegyzés: Gyakran telepített Észak-amerikai rokona (*R. blanda* AIT.) vesszőin nincsen túskepár, vesszői teljesen tüskétlenek, csipkebogyója gömbölyű. Szintén igen magas C-vitamin tartalmú (TÓTH – FACSAR – KOVÁCS, 2005)].

Kromoszómaszám

$2n = 14$ (TÄCKHOLM, 1922)

Elterjedés

Közép- és Észak-Európa (POPEK, 2007).

Hazai előfordulás

Lit.:

Alföld

„Budapest” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „IV. ker. István út 5.”)

Alpokalja

„cf. Sopron” (GOMBOCZ, 1906: „Elvadulva a kirschlagi út mellett.”, lelőhelyet nem közöl)

„Alsószénégető” (BORBÁS, 1887; WAISBECKER, 1891)

„Borostyánkő” (WAISBECKER, 1891)

„Góborfalva” (WAISBECKER, 1891)

„Kőszeg” (BORBÁS, 1887: „*R. bicolor* JACQ.)

„Rábakeresztúr” (BORBÁS, 1887)

Természetvédelmi vonatkozások

Fontos regionális indikátor szereppel bír (FACSAR, 1993), helyi védelme ezért indokolt és javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Mirigyes levélkájú fajok (Sect. *Rubiginosae*) és hibridjeik

Minden fajuk tarackol pimpinelloid és caninoid módon. Pálhaleveleik széle mirigyesen kissé rojtos, fonákukon mirigyesek. Mindegyik faj levélkájének fonága mindig gazdagon mirigyes, a levélkéik illatosak (zöldalma, gyanta, terpentín, fűszeres parfüm). Levélkéik széle általában kétszeresen mirigyesen fűrészesek. Murvaleveleik széle mirigyesen rojtos, takarják a kocsányt (alig, részben vagy teljesen), részben akár az átermést is, de alakjuk (keskeny vagy széles lándzsás), fonáki mirigyezettségük eltérő. Csészeleveleik szárnyas függelékben gazdagok, fonákuk gazdagon mirigyes, csészék mindig lehullók (akkor is, ha felállnak) (3. táblázat – lásd külön lapon).

Rosa ×bigeneris DUFF.

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. bigeneris* DUFFORT ex ROUY & E. G. CAMUS, pro spec. Fl. France (Rouy & Foucaud) 6: 377, (1900)

Morfológiai jellemzés

Heterogén taxon: a *R. rubiginosa* L. és a *R. micrantha* BORRER ex SM. hibridje, így az összes átmeneti alak előfordulhat. Közepes vagy magas cserje (1–3 m). Ágain csak egyféle tüske (homioacantha) fejlődik, ekkor csészelevelei fel- vagy fel-le-szétállnak egyszerre; vagy ágain kétféle tüske (heteracantha) fejlődik, és csészelevelei le- vagy le-felállnak egyszerre. Levélkéik kerekdedek, egymást érintik vagy át is fedik, a levélkefonák dúsán mirigyes, lehet szőrös is. Levélkeszéle kétszeresen mirigyesen fűrészes. A virága kicsi, rózsaszínű. Csipkebogyója tojásdad.

Primér hibrid: *R. rubiginosa* L. × *R. micrantha* BORRER ex SM.

Hazai előfordulás

Lit.:

„Pest megye” (DEGEN, 1924: „*R. rubiginosa* L. *setocarpa* BORB. et HOL.”)

Budai-hegység (DEGEN, 1924: „*R. rubiginosa* L. *leiostyla* CHRIST”, „*R. rubiginosa* L. *apricorum* RIP. *dolorosa* DÉSÉGL. et OZAN.”)

Pilis–Visegrádi-hegység

„Pomáz: Majdán Pole (Száráz-mező)” (KERÉNYI-NAGY, 2009c)

Dunántúl

„Vas megye” (DEGEN, 1924: „*R. micrantha* SM. *semitomentella* BORB.”)

Természetvédelmi vonatkozások

Ritkasága vélhetőleg csak adathiányosságából adódik. Jelenlegi ismereteink alapján lokális, ritkán kialakuló és nem introgresszív hibrid, így faji és területi védelemre érdemes.

Rosa polyacantha (BORB.) H. BRAUN – Söktüskés rózs*, illír rózsza

Nevezéktan

Az Isztriai-félszigetről (Kvarnerói-öbölből, Lavran városa, illetve az Adriai-tengeri Fažana városa mellől) leírt taxon.

BASIONYMON: *R. lactiflora* DÉSEGL. for. *polyacantha* BORBÁS, Prim. Mon. Ros. Imp. Hung. p. 494. (1880)

ELFOGADOTT NÉV: *R. polyacantha* (BORBÁS) H. BRAUN, ap. BECK et SZYSZ., Pl. Crnag. p. 111. (1888)

SYNONYMON: ERROR: *R. polyacantha* (BORB.) DEGEN in FACSAR 1982, ez a kombináció nem létezik.

Morfológiai jellemzés

A *R. rubiginosa* L.-hez hasonló taxon, szintén heteracantha, de vannak tülökalakú tüskéi is, illetve csészelevelei visszahajlók. Alacsony vagy közepes magas (0,7–1,5 m körüli), sűrűn tarackoló cserje. A vesszőkön széles, kerek alapú, keskeny kúp alakú, felfelé gyengén ívesen hajló (tülökszerű) tüskék is vannak az ívelt, horgas tüskéken kívül. Levélkéi tojásdadok (kissé lándzsásak), egymástól kissé távol állók, alsó lapjukon az erek mentén szőrösek, ritkábban kopaszak, mindig gazdagon mirigyesek, tavasszal messziről zöldalma- vagy terpentínillatot árasztanak. Kocsányai rövidek. Virága kicsi (3–4 cm átmérőjű), a külső csészelevelei majdnem kétszeresen szárnyasak, gazdagon mirigyesek, a szirmok fehérek, a bibék ritkán szőrösek vagy kopaszak, számuk kevés, csak kb. félig fedik a diszкусzt. Csipkebogyója kicsi és karcsú, hosszúkás-tojásdad, csupasz vagy az alján mirigyes sertés, a csészelevelek visszahajlók és lehullók.

Kromoszómaszám

$2n = 35$ (FACSAR – POPEK – MAŁECKA, 1991)

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Horvátország (FORMÁNEK, 1890: „*R. polyacantha* f. *globosa* KELL. et FORM. ... dalmatischen Boden” *locus classicus*; DEGEN, 1937) területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Keszthelyi-hegység

„Lesenceistvánd: Kecskevári-hegy” (FACSAR, 1984*b*, 1987*b*, 2004*b*)

Balaton-felvidék (SOÓ, 1966)

„Badacsony-Tomaj” (BORBÁS, 1900)

„Tihany” (FACSAR 1987*b*)

Bakony

„Csatár: Csatár-hegy” (FACSAR – POPEK – MALECKA, 1991)

Dunántúl

„Szántód” (FACSAR, 1993*a,b*, 2004*b*)

„Somogytúr” (FACSAR – POPEK – MALECKA, 1991; FACSAR, 1993*a,b*, 2004*b*)

„Zala megye” (DEGEN, 1924)

Mecsek

„Jakab-hegy” (FACSAR, 2004*b*)

„Magyarürög” (FACSAR, 1993*a,b*)

Természetvédelmi vonatkozások

Pannon-illír jellegű rózsza, elterjedési határának északi részét hazánkban éri el. Ritkasága miatt fokozottan védett státuszba kell helyezni és területi védelemben kell részesíteni (KERÉNYI-NAGY, 2009*b*).

Rosa hungarica A. KERNER – Magyar rózsza

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. hungarica* A. KERNER, Oesterreicische Botanische Zeitschrift 19: 234. (1869)

Morfológiai jellemzés

Alacsony cserje (0,5–1,5 m). Vesszői vékonyak, merevek (alacsonyabb típusok) vagy hajlongósak (magasabb típusok). Vesszőin az íves horgas tüskéin kívül 90°-ban görbült horgas tüskék is vannak (de homoioacantha). Levélkéi aprók, kissé távolabb állók, lekerekített vállúak, hosszan kihegyezett csúcsúak, fonákukon gazdagon mirigyesek, szőrösek vagy néha lekopaszodóak. A levélkéik színén soha sincsen mirigy. Levélkéi zöldalma illatúak. Virága 3–4 cm átmérőjű, csészelevelei fonáka mirigyes, szirmai tejfehérek, bibéi gyapjasak, gömb alakú fejként ülnek a domború, kúpos diszkuszon. Csipkebogyója tojásdad, csészelevelei visszahajlók, korán lehullók.

Kromoszómaszám

$2n = 35$ (FACSAR – POPEK – MALECKA, 1991)

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Albánia (DEGEN in FILARSZKY et al, 1926: „*R. hungarica* KERN. ?”, ellenőrizendő adat) és Órománia (BUJA – PRODÁN, 1956) területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Északi-középhegység

Zemplén (SOÓ, 1966)

„Sárospatak” (FACSAR, 1993a,b)

Cserhát (FACSAR, 2004b)

„Acsa” (FACSAR, 1993a,b)

Dunántúli-középhegység

Budai-hegység (SOÓ, 1966; FACSAR, 1987b, 1993a,b, 2004b)

„Budaörs: Kőhegy” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2008a)

„Budapest. II. kerületi temető” (BORBÁS, 1879a)

„Budapest: Gellért-hegy” (BORBÁS, 1879a: „kivágták”; 1880)

„Budapest: Hármashatár-hegy” (FACSAR – POPEK – MALECKA, 1991)

„Budapest: Lipótféző” (BORBÁS, 1880)

„Budapest: Szépárok” (BORBÁS, 1880)

„Érd-Parkváros” (KUN, 1994)

„Tétényi-fennsík” (KECSKÉS, 1992; KECSKÉS – KUN, 2004)

„Üröm” (BORBÁS, 1880)

Pilis-hegység (SOÓ, 1966; FACSAR, 1987*b*, 1993*a,b*, 2004*b*)

„Pilisszántó” (KERNER, 1869: *locus classicus*; BORBÁS, 1879*a*)

„Pomáz: Majdán Pole (Száraz-mező)” (KERÉNYI-NAGY, 2009*c*)

Gerecse (SOÓ, 1966)

Bakony (SOÓ, 1966; FACSAR, 1993*a,b*, „Keleti-Bakony”)

Velencei-hegység (FACSAR, 1987*b*, 1993*a,b*, 2004*b*)

Balaton-felvidék (SOÓ, 1966)

„Badacsony” (BORBÁS, 1900)

„Tihany” (BORBÁS, 1900, FACSAR 1987*b* szerint itt csak *R. polyacantha* terem.)

Vértes (FACSAR, 1993*a,b*)

Dél-Dunántúl

„Szántód” (HORVÁT, 1943)

„Külső-Somogy” (SOÓ, 1966)

Természetvédelmi vonatkozások

Pannon-balkáni jellegű rózsza, elterjedési határának északi részét hazánkban éri el. Ritkasága miatt fokozottan védett státuszba kell helyezni és területi védelemben kell részesíteni (KERÉNYI-NAGY, 2009*b*).

***Rosa facsarii* KERÉNYI-NAGY – Facsar-rózsza**

Nevezéktan

Kezdetben *R. hungarica* × *R. zhalana* hibridnek gondoltam, mivel morfológiailag a *R. hungarica*-ra hasonlít a leginkább, a levélszíni mirigyesség pedig a *R. zhalana*-ra, de a Sect. *Rubiginosae*-t átvizsgálva kiderült, hogy az „*Agrestis*-csoportban” több, mirigyes levélszínű faj is van (*R. gizeellae*, *R. beytei*, *R. bohémica*), így a hibrid voltát elvetettem.

SYNONYMON: *R. ×facsarii* KERÉNYI-NAGY (nomen nudum) XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, p. 87. (2008)

Morfológiai jellemzés

Magas cserje (2–2,5 m körüli), kevés tű- és gyökérsarjjal (kevésbé tarackol). Ágain csak erős, széles alapú, oldalról lapított tüskék fejlődnek: az ívesen hajlítottól a horgasig (90°-ban görbült). Lombozata tavasszal erősebben zöldalma illatú, míg nyár közepén a terpentín illat az erősebb. Leveli többnyire 5 tagúak. Levélkéi aprók, oválisak (ritkábban kerekdedek), ék vagy lekerekített vállúak, csúcsuk hosszan kihegyezett. Levélkeszélük kétszeresen mirigyesen fűrészes. Levélkefonákuk dúsan mirigyes és kopasz, csak a főéren ritkán szőrös. Sok levele a levélkeszínén is mirigyes, de nem mindegyik. Levélgerince tüskés és mirigyes, néha röviden-ritkán szőrös. A pálhák által közrefogott levélgerinc-része gazdagon tüskés és mirigyes. A pálla fonákja gazdagon mirigyes, a pálla csúcsa hosszan kihegyezett. Murvalevele nagy, takarja a kocsányokat, fonákának csúcsi része mirigyes. Virága fehér, 4,5–5,5 cm átmérőjű. Kocsánya ritkán nyeles-mirigyes vagy mirigytelen, rövid (a termés hosszát nem éri el). A vacok hosszúkás-tojásdad. A csészelevelei keskenyek, gazdagon mirigyesek és nyeles-mirigyesek, illetve sok sallangúak (sallangjai szintén mirigyesek). Csészelevelei visszahajlók és korán lehullók. Termése közepesen nagy (14–20 mm hosszú, 9–12 mm széles), ovális (a középsők és a magánosak), a szélsők körte alakúak. Diszkušja kissé vagy erősebben domború. Bibéi kissé kiemelkedők (0,5–1 mm hosszú oszlop), gyapjas.

Szaporodásbiológia

Aszmagjai az érett csipkebogyóból kifejtve csak 1 évig elfekvők (átfekvők), már a következő évben közel 90 %-osan kicsíráznak.

Hazai előfordulás

Lit.:

Pilis–Visegrádi-hegység

„Pomáz: Majdán Pole (Szárz-mező)” (KERÉNYI-NAGY, 2008a, 2009c)

Visegrádi-hegység

„Dunabogdány, Csodi-hegy” (KERÉNYI-NAGY, 2008a)

Természetvédelmi vonatkozások

A dunabogdányi Csodi-hegyet jórészt már elbányászták; hosszas keresés ellenére se találtam meg. Pomázon, a Majdán Pole egy része természetvédelmi oltalom alatt áll (Natura 2000), de mind az 5 polikormon a

védett részen kívül található meg. Ezek a részek már ki is vannak parcellázva, telekjelzők is ki vannak tűzve. Igen fontos lenne ennek a területnek is természetvédelem alá történő helyezése az itt megtalálható védett és fokozottan védett fajok miatt is. A *R. fassarii*-t fokozott faji és területi védelemre javaslom. Fontosnak tartanám a magoncok vissza-telepítését a Natura 2000-es területre.

***Rosa agrestis* SAVI – Mezei rózsa**

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. agrestis* SAVI, Fl. Pis. 1: 475. (1798)

SYNONYMON: *R. sepium* THUILL. Fl. env. Paris, ed. II: 252. (1799)

Morfológiai jellemzés

Nagytermetű (2 m), vékony vesszejű cserje. Vesszőin csak gyengén íves horgas tüskék vannak. Levélkéi keskeny lándzsásak, egymástól feltűnően távol állók, ék vállúak, hosszan kihegyezett csúcsúak; fonákukon gazdagon mirigyesek, színükön-fonákukon teljesen vagy csak a főéren szőrösek. Kocsánya ritkásan mirigyes, mirigyes-sertés. Kocsányuk $\pm$ egyenlő hosszúak a csipkebogyóval. Virágai 4–5 cm átmérőjűek, a csészelevelek fonáka gazdagon mirigyes és szárnyas függelékes. Bibéi kopaszak vagy ritkásan szőrösek. A csipkebogyó tojásdad, piros, felszíne mirigytelen. A csészelevelek visszahajlók és lehullók.

Önmagában ez a faj egy aggregatum (KLÁŠTERSKÝ, 1969b): *R. agrestis* SAVI s. str. (kopasz levélkéjű és mirigytelen kocsányú), *R. schulzei* (*R. KELLER*) KLÁŠTERSKÝ (a levélkéik erein szőrös és mirigyes kocsányú), *R. albiflora* OPIZ [syn. *R. pubescens* (RAPIN) KLÁŠTERSKÝ] (levélkéi dúsan, kocsányai ritkásan szőrösek), *R. denudata* (*R. KELLER*) KLÁŠTERSKÝ (fonákán a mirigyek igen ritkák; talán *R. canina* $\times$ *R. agrestis*). Véleményem szerint csupán a *R. agrestis* SAVI s. str. és a *R. albiflora* OPIZ fogadható el faji rangon (a *R. denudata* tisztázandó).

Kromoszómaszám

$2n = 35, 42$ (LÖVE – LÖVE, 1974)

Elterjedés

Európa (POPEK, 2007). Elterjedési térképe: ZIELIŃSKI, 1985: p. 84.

Hazai előfordulás

Lit.:

Nagyalföld

- „Bugac” (SOÓ, 1966; SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993)
 „Gyékényes” (BOROS, 1924)
 „Hollós” (SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993)
 „Kecskemét: Nagynyír” (SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993)
 „Sarlósár” (SOÓ, 1966)
 „Szeged” (MENYHÁRT, 1877: „Tápei pusztán (WIESB.).”, ma Szeged része.)
 „Tatárszentgyörgy: Borovicska-erdő” (SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993)

Kisalföld

- „Nyalka: Kisnyalka-p.” (POLGÁR, 1941: „b. *ampelophila* BORB.”)

Északi-középhegység

Zempléni-hegység

- „Hosszúhegy” (KISS, 1939)
 „Sátoraljaújhely: Kopaszka-hegy” (BORBÁS, 1880)
 „Sátorhegy” (KISS, 1939)
 „Somló és Hosszúhegy” (MARGITTAI, 1935)
 „Somoshegy” (KISS, 1939)
 „Szárhegy” (KISS, 1939)
 „Tállya” (HULJÁK, 1933: „*mentita* DÉSÉGL.”)
 „Tokaj” (HULJÁK, 1933: „*vinodora* KERN., *tokajensis* DEGEN”)

Gömöri-domvidék (SOÓ, 1966)

Putnoki-dombság

- „Putnok” (HULJÁK, 1933: „*briačensis* H. BRAUN”)

Bükk (SOÓ, 1966)

- „Bélapátfalva: Bélkő” (BUDAI, 1912; V FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001, FACSAR, 1984)
 „Cserépfalu: Mész-oldal” (FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001)
 „Diósgyőr: Kiskőmázsa” (FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001)
 „Eger: Nagy-Eged kilátó” (FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001)
 „Felsőtárkány: Csákpilis” (FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001)
 „Kerecsend” (FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001)
 „Parasznya” (HULJÁK, 1933: „*robusta* CHRIST.”)

Mátra

„Szurdokpüspöki” (HULJÁK, 1933: „var. *vinodora* A. KERNER, var. *tokajensis* DEGEN”)

Karancs-Medves (SOÓ, 1966)

„Ceberna-völgy” (CSIKY, 2004)

„Ipolylitke” (BORBÁS, 1880)

„Medves K-i pereme” (CSIKY, 2004)

„Monosza – Malobelinská hora” (CSIKY, 2004)

„Nagy-Somlyó” (CSIKY, 2004)

„Ragács” (CSIKY, 2004)

„Salgótarján” (HULJÁK, 1933: „Frigyesakna, var. *briačensis* H. BRAUN”, „var. *peracutifolia* BORB.”)

„Sátoros” (CSIKY, 2004)

„Somoskőújfalu: Karancs körül” (BORBÁS, 1880)

Cserhát

„Csővár” (KUN et al. 2000: „*R. elliptica* var. *albiflora*”)

„Márkháza: Buda-hegy” (KUN et al. 2000)

Börzsöny (SOÓ, 1966: „Nógrád”)**Dunántúli-középhegység****Budai-hegység** (SOÓ, 1966)

„Budapest: Gellért-hegy” (BORBÁS, 1879a: „kivágták?”; 1880)

„Budapest: Remete-hegy” (BORBÁS, 1880)

„Csíki-hegyek: Sorrento” (SOMLYAY, 2000)

„Üröm” (BORBÁS, 1880)

Visegrádi-hegység

„Visegrád” (BORBÁS, 1879a)

Pilis-hegység

„Pilisszántó” (BORBÁS, 1879a)

Balaton-felvidék (SOÓ, 1966)

„Füle: Kő-hegy” (FACSAR, 1980)

„Badacsony-Tomaj” (BORBÁS, 1900)

Bakony (SOÓ, 1966)

Sukorói-dombság

„Pannonhalma” (POLGÁR, 1941: „Gysztm. [Győrszentmárton] »Völgyma m. «”; SOÓ, 1966)

Nyugat-Dunántúl**Soproni-hegység**

„Sopron” (GOMBOCZ, 1906: „A feketevárosi út mellett (Walz).”; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Torony” (BORBÁS, 1887)

„Vaskeresztes” (BORBÁS, 1887: „Német-keresztes”)

Lajta-hegység (SOÓ, 1966)

Vasi-dombvidék (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

Zalai-dombvidék (SOÓ, 1966)

„Nagykapornak: Pagony-kút” (BORBÁS, 1880)

„Észak-Zala” (SOÓ, 1970; FACSAR in SOÓ, 1980)

Dél-Dunántúl

„Baranya” (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Külső-Somogy” (SOÓ, 1966)

„Nagydorog” (BORBÁS, 1880)

Mecsek (SOÓ, 1966)

Villányi-hegység

„Szársomlyó” (HORVÁT, 1942: „Harsány”)

Tolnai-hegyhát (SOÓ, 1966)

„Simontornya” (PILICH, 1927: „*R. agrestis* SAVI f. *pubescens* RAP.”; HORVÁT, 1943: „b. *pubescens* RAP.”; SOÓ, 1970)

„Sárszentlőrinc” (HORVÁT, 1943)

Természetvédelmi vonatkozások

Védelmét viszonylagos ritkasága miatt érdemli meg (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa bohemica H. BRAUN – Bohémiai rózsza

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. bohemica* H. BRAUN, Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 35: 79. (1885)

SYNONYMON: *R. rubiginosa* a. *densiflora* TAUSCH in herb.

Morfológiai jellemzés

A *R. agrestis*-hez hasonló, de ennek levélkefelszíne is mirigyes. Ágai vékonyak, rajta csak egyféle (homoioacantha), széles alapú, nagy, igen jólfejtett horgastüske fejlődik. Levélkéik száma 5–7, a levelkéik keskeny elliptikusak vagy kerekdedek, egymástól távolállóak, válluk tompán ék, csúcsuk hegyes, szélük kétszer-háromszor fűrészes és mirigyes. A levélkéik színe ritkásan, fonákuk dúsan mirigyes. Kocsányai kopaszak, a csipkebogyóval többé-kevésbé egyenlő hosszúak. Virága kicsik vagy közepesek, csészeleveleik gazdagon függelékesek és fonákuk mirigyes, szirmai rózsaszínűek, bibéi kopaszak vagy lekopaszodók. Csipkebogyója ovális vagy gömbölyded, a csészék rajta visszahajlók és korán lehullók.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Csehország (BRAUN, 1885; KELLER, 1900-1905), Felvidék (BRAUN, 1885) és Horvátország (DEGEN, 1924) területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Börzsöny

„Hont megye” (DEGEN, 1924)

Természetvédelmi vonatkozások

Hazánk mai területéről biztos előfordulása nem ismert. Amennyiben felfedeztetik, fokozott védelem és területi védelem alá helyezendő.

***Rosa gizellae* BORB. – Gizella-rózsa**

Nevezéktan

Borbás Vince igen szeretett feleségéről, Csörghey Gizelláról nevezte el ezt a fajt, akivel 28 évig élt boldog házasságban.

Borbás típuspéldányát nem találtam meg (megsemmisült?). Az egyetlen Borbás herbáriumi lapon egy mirigytelen, teljesen csupasz, szőrtelen *R. canina* van. Feltételezem, hogy herbárium-keveredés történt, mivel a diagnózis teljesen egyértelműen mirigyes, szőrös rózsáról szól.

BASIONYMON: *R. gizellae* BORBÁS, Prim. Mon. Ros. Imp. Hung. p. 486. (1880)

SYNONYMON: *R. agrestis* SAVI subsp. *subcaryophyllacea* E. SCHENK ex ROTHM. (1963)

Morfológiai jellemzés

Alacsony termetű cserje (0,5–1,2 m). Vesszői vaskosak, merevek (45°-ban szétállók), tüskéi igen nagyok, hosszú alapúak, erősek, ívesen horgasak. Levélkéi visszás lándzsásak (kissé visszás tojásdadok), egymástól szintén feltűnően távolállók, ék vállúak és hosszan kihegyezettek. Levélkéik színe szőrös és mirigyes, fonáka gazdagon mirigyes és szőrös. Kocsánya $\pm$ egyenlő hosszú a csipkebogyóval, mirigysertés és szőrtelen vagy felfelé néha egészen molyhos. Vacka kopasz, vagy néha az alján van néhány mirigyserte. A virág kicsi (2,5–3 cm átmérőjű), a csészelevelek gazdagok keskeny sallangokban, fonákuk mirigyes, a szirmai fehérek, bibéi kevés számúak és kopaszak. Csipkebogyója tojásdad, gömbölyű vagy tojásdad, rajta a csészelevelek visszahajlók, lehullók.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Ausztria (HAYEK, 1908-1911; FRITSCH, 1922; KELLER, 1931), „Csehszlovákia” (KELLER, 1931), Erdély (DEGEN, 1924), Felvidék (MARGITAI, 1917; DOSTÁL – ČERVENKA, 1991), Lengyelország (POPEK, 1996), Németország (KELLER, 1931; ROTHMALER, 1963), Órománia (BUJA – PRODÁN, 1956). területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Északi-középhegység

Zempléni-hegység

„Tokaj-Hegyalja” (KISS, 1939)

Gömör (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

Bükk (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Kisgyőr: Kékmező” (BUDAI, 1912; VOJTKÓ, 2001)

Karancs-Medves (FACSAR in SOÓ, 1980; FACSAR, 1996)

„Bátonyterenyé” (HULJÁK, 1933)

„Frigyesakna” (HULJÁK, 1933)

„Karancsalja: Ceberna-völgy” (CSIKY, 2000)

„Kis-Salgó” (FACSAR, 1993*a,b*)

„Salgótarján” (HULJÁK, 1933: „Frigyesakna”, „Salgótarján”, „*neogradense* BORB.”)

„Sátorosbány” (CSIKY, 2000: „Šiatorská Bukovinka: D-i oldalain”)

„Somoskő” (FACSAR, 1993*a,b*; CSIKY, 2000: „Strázsa-hegy”)

„Zagyvaróza-Rónafalú” (CSIKY, 2000)

Cserhát

„Márkháza: Buda-hegy” (KUN et al. 2000)

„Somoskőújfalú: Sátor-hegy” (BORBÁS, 1880: „*R. Gizellae* BORBÁS”, „*b. neogradensis* BORBÁS”, *locus classicus*)

Börzsöny

„Nógrád megye” (DEGEN, 1924)

Dunántúli-középhegység

Visegrádi-Budai-hegység (FACSAR in SOÓ, 1980, ellenőrizendő)

„Pomáz” (SOÓ, 1970)

Velencei-hegység (FACSAR in SOÓ, 1980, ellenőrizendő)

Dunántúl

„Vas megye” (DEGEN, 1924; FACSAR in SOÓ, 1980: „Vasi-dombvidék”)

„Szombathely” (BORBÁS, 1887)

Természetvédelmi vonatkozások

Közép-európai bennszülött faj. Lelőhelyei pontszerűek, sehol sem tömeges. Ritkasága miatt fokozott és területi védelemre javaslom (KERÉNYI-NAGY, 2009*b*).

***Rosa inodora* FR. – Illattalan (elliptikus) rózsza**

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. inodora* FRIES, Nov. Fl. Suec. 1: 9 (1814)

SYNONYMON: *R. elliptica* TAUSCH, Flora 2(30): 465. (1819)

Morfológiai jellemzés

Nagytermetű cserje (2–3 m körüli), vesszői vékonyak, hajlongósak. Vesszőin csak egyféle (homioacantha), gyengén ívesen hajlott tüskék fejlődnek. Levélkéi keskeny tojásdad-lándzsásak, távolállók, színükön mirigytelenek, fonákukon ritkásan szőrösek és gazdagon mirigyesek. Kocsánya mirigytelen v. mirigyes, egyenlő hosszú az álterméssel. A virág nagy (4–6 cm átmérőjű), szirmai halványrózsaszínűek, bibéi szőrösek. Csipkebogyói tojásdadok. Csészelevelei terpedten vagy meredeken felállóak, sokáig maradók.

Kromoszómaszám

$2n = 35$ (LÖVE – LÖVE, 1974: „*R. elliptica* TAUSCH”); $2n = 42$ (FACSAR – POPEK – MAŁECKA, 1991: „*R. elliptica* TAUSCH $2n = 42$, *R. inodora* FR. $2n = 42$ ”)

Elterjedés

Európa (POPEK, 2007). Elterjedési térképe: ZIELIŃSKI, 1985: p. 81.

Hazai előfordulás

Lit.:

Nagyalföld (FACSAR, 1993a,b)

„Albertirsa” (FACSAR, 1984b; SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993: „Dolina”)
 „Bugac” (FACSAR, 1984b; SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993: „Nagyerdő, Ősborokás”)
 „Dráva-sík” (SOÓ, 1966)
 „Hajós (Érsekhalma): Mélyvölgy” (SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993)
 „Hajdúnánás” (SOÓ, 1966)
 „Öregcsertő” (FACSAR, 1984b)
 „Öregcsertő: Páskum” (SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993)
 „Soltvadkert: Büdöstő-dűlő” (SZUJKÓ-LACZA – KOVÁTS, 1993)

Duna–Tisza köze (FACSAR, 1993a,b)

Tiszántúl (FACSAR, 1993a,b)

Kisalföld (FACSAR, 1993a,b)

Északi-középhegység (FACSAR, 1993^{a,b})

Zempléni-hegység (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Baskó” (FACSAR, 1984^b)

„Monok” (FACSAR, 1984^b)

„Sátoraljaújhely” (FACSAR, 1984^b)

„Somló és Hosszúhegy” (MARGITTAI, 1935)

Bükk (SOÓ, 1966)

„Cserépfalu: Mészberek” (FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001)

„Kerecsend” (FACSAR, 1984^b; FACSAR ap. VOJTKÓ, 2001)

„Szentdomonkos” (FACSAR, 1984^b)

Mátra (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Parád” (SOÓ, 1966; FACSAR, 1984^b)

„Kisterenye” (FACSAR, 1984^b)

Karancs (SOÓ, 1966)

Cserhát

„Márkháza: Buda-hegy” (KUN et al., 2000)

Dunántúli-középhegység (FACSAR, 1993^{a,b})

Visegrádi-hegység

„Csolnok” (FACSAR, 1984^b)

Budai-hegység (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Budaörs: Kő-hegy” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2008^a)

Vértes (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Gánt” (FACSAR, 1984^b)

Gerecse (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Felső-Galla: Potasch-hegy” (GÁYER, 1916: „*R. elliptica* TAUSCH f. *Jordani* (DÉSÉGL.) CHR.”; FACSAR, 1984^b)

Velencei-hegység

„Pázmánd” (FACSAR, 1984^b)

„Pákozd” (FACSAR, 1984^b)

Bakony (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Öskű” (FACSAR, 1987*b*)

„Tés” (FACSAR, 1987*b*)

Balaton-felvidék (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Sóly” (FACSAR, 1980, 1984*b*, 1987*b*)

Sukorói-dombság

„Écs” (FACSAR, 1987*b*)

Keszthelyi-hegység

„Lesenceistvánd: Kecskevári-hegy” (POLGÁR, 1942; FACSAR, 1984*b*, 1987*b*)

Dunántúl

„Tolna megye” (DEGEN, 1924; SOÓ, 1966)

„Szeleste” (FACSAR, 1993*a,b*)

„Vas” (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Zala” (FACSAR in SOÓ, 1980)

Természetvédelmi vonatkozások

Hazánkban unikális, ritkasága miatt faji védelme indokolt (KERÉNYI-NAGY, 2009*b*).

***Rosa inodora* var. *szaboi* (BORBÁS) KERÉNYI-NAGY – Szabó-rózsa**

Nevezéktan

Szabó Józsefről elnevezett taxon. Borbás maga is a *R. inodora* (= *R. graveolens*) alatt tárgyalta változatként (lásd még BORBÁS, 1880, p. 333.).

BASIONYMON: *Rosa graveolens* GREN. var. *R. Szabói* BORBÁS, Primitiae monographia Rosarum imperii Hungarici p. 484. (1880)

SYNONYMON: *R. elliptica* TAUSCH var. *Szabói* (BORB.) R. KELLER in ASCHERSON et GRAEBNER: Synopsis der Mitteleuropäischen Flora VI. p. 113.

Morfológiai jellemzés

Nagytermetű cserje (2–3 m körüli), vesszői vékonyak, hajlongósak, rajtuk csak egyféle, gyengén ívesen hajlott horgas tüskék fejlődnek. Levélkéi visszas tojásdadok, hegyesebbik csúcsára állított deltoidok, távolállóak, fo-

nákukon gazdagon mirigyesek és az erek mentén szőrösek. Levélkéik széle $2\times$ mirigyesen szálkásan csipkés. Kocsánya mirigyes, mirigyes sertés és hosszabb az áterménél. Virága halványrózsaszín (ex verbis FACSAR) vagy fehér (JÁVORKA – CSAPODY, 1991) szirmú. Bibéi szőrösek-gyapjasak. Csipkebogyói gömbölyűek, néha tojásdadok.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Horvátország (DEGEN, 1937) területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Nagyalföld

„Dráva-sík” (SOÓ, 1966; FACSAR, 1993a,b)

Dunántúli-középhegység

Budai-hegység (SOÓ, 1966)

„? Budapest: Promontorium” (BORBÁS, 1880, nem írja, hogy a budapesti Promontoriumról van-e szó, így keresendő)

Dunántúl

„Baranya megye” (DEGEN, 1924)

„Gyöngyfa” (BORBÁS, 1880; 1882a: „Rónadfa mellett”, ez a település egyesült Hernádfával, létrehozván Gyöngyfát; HORVÁT 1942; FACSAR, 1984b; FACSAR, 1993a,b)

„Nagykapornak” (BORBÁS, 1880; 1882a; FACSAR, 1984b; FACSAR, 1993a,b)

„Somló” (FACSAR, 1984b; 1986, 1987a, 1993a,b)

„Vasi-dombvidék” (SOÓ, 1966)

„Veszprém megye” (BORBÁS, 1882a; DEGEN, 1924)

„Zalai-dombvidék” (DEGEN, 1924; SOÓ, 1966; SOÓ, 1970: „Észak-Zala”; FACSAR, 1993a,b)

***Rosa beytei* BORB. – Beythe-rózsa**

Nevezéktan

Sajtóhiba végett Beythei helyett Beytei-ként közölte Borbás. Bizonytalan, hogy Beythe István (udvari lelkész) és Beythe András (református lelkész) két külön személy volt-e, vagy egyazon személy-e, ezért Borbás diagnózisát így zárja: „Beythe örök emlékére!”.

BASIONYMON: *R. Beytei* BORBÁS, Geogr. atq. Enum. pl. Comit. Castrif. 284. (1887)

SYNONYMON: *R. elliptica* TAUSCH *Beythei* (BORB.) DEGEN in JÁVORKA, Flora Hungarica, p. 555. (1924); ? *R. vaillantiana* BORREAU

Morfológiai jellemzés

A *R. inodora*-hoz hasonló, de ennek levélkeszíme is mirigyes. Középmagas cserje. Vesszői gyakran tüskétlenek, vagy ritkásan fejlődnek rajta egyféle (homioacantha) horgastüskék. Levélkéi száma 5–7, levélkéi szélesen visszás-tojásdadok, színükön ritkásan, fonákukon gazdagon mirigyesek, illetve színükön és fonákukon is szőrösek. Kocsánya mirigytelen. Szirmai fehérek, bibéi szőrösek. Csipkebogyója piros és gömbölyű, rajta a csészelevelek terpedten vagy meredeken felállnak, később lehullók.

Hazai előfordulás

Lit.:

Zempléni-hegység (SOÓ, 1966)

„Sátoraljaújhely: Szárhegy” (KISS, 1939: „*R. elliptica* TAUSCH var. *beythei* BORB.”)

Vasi-dombvidék (SOÓ, 1966)

Kőszegi-hegység

„Incéd” (DEGEN, 1924: „*beythe*”)

Természetvédelmi vonatkozások

Lelőhelyein keresendő. Védelemre javaslom.

Rosa zalana WIESB. – Zalai rózsza

Nevezéktan

A *R. caryophyllacea* BESSER taxon a típuspéldányok heterogenitása miatt nem elfogadott név (VĚTVIČKA – ZIELIŃSKI, 1981; FACSAR, 1986). Ezen taxon alatt tárgyalt fajok közül egyedül a *R. zalana* faj elfogadott.

BASIONYMON: *R. zalana* WIESBAUR, Oesterreichische Botanische Zeitschrift 29: 142 (1879)

SYNONYMON: *R. anisopoda* VUKOT., *R. caryophyllacea* BESS. f. *zalana* (WIESB.) BORBÁS, *R. caryophyllacea* BESS. var. *zalana* (WIESB.) J. B. KELLER

Morfológiai jellemzés

A növény alacsony vagy közép magas (1–1,5 m körüli), ritkán magas (legfeljebb 3 m körüli), ritkásan tarackoló cserje. A vesszőkön horgas tüskéken kívül mirigytüskék is találhatóak (heteracantha). Levélkéi tojásdadok, színükön is mirigyesek, fonákukon gazdagon mirigyesek és ritkásan szőrösek. Levélkeszélük kétszeresen mirigyesen fűrészes. Kocsánya gazdagon mirigyesek, a mirigyek rövidek, kocsánya hosszabb a csipkebogyónál. Virága közepes vagy nagy (4–6 cm átmérőjű), csészelevelei gazdagon sallangosak és mirigyesek, szirmai halvány rózsaszínűek, a bibék nagy, félgömbalakú fejet alkotnak, nem kiemelkedők, gazdagon szőrösek, gyapjasak. Csipkebogyója piros, lapított gömb vagy gömb alakú, mirigytelen. Csészelevelei visszahajlók vagy (vízszintes vonal alatt) kissé elálló, korán lehullók.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Ausztria (HALÁCSY – BRAUN, 1882; JANCHEN, 1974), „Csehszlovákia” (DOMIN, 1935; DOSTÁL, 1954), Erdély (SIMONKAI, 1885; BORBÁS, 1886; NYÁRÁDY – SOÓ, 1942: „*R. caryophyllacea* f. *bonchidae* R. KELLER”; BUIA – PRODÁN, 1956, CIOCÂRLAN, 2009), Felvidék (MARGITTAI, 1917; DOSTÁL – ČERVENKA, 1991: „*R. caryophyllacea* BESS.”; VĚTVIČKA – BERTOVIÁ, 1992; KERÉNYI-NAGY – BARANEC, 2008), Horvátország (HAYEK, 1924: „*R. caryophyllacea* for. *adenopoda* BORB.”; NIKOLIĆ, 1997: „*R. caryophyllacea* BESS.”), Lengyelország (POPEK, 1996), ? Görögország (BORBÁS, 1880: „*R. caryophyllacea* for. *adenopoda* BORB.”, *locus classicus* [Jonicis sziget]; HAYEK, 1924: „*R. caryophyllacea* for. *scepusiensis* BORB.”; „*R. caryophyllacea* for. *adenopoda* BORB.”, a görög adatok bizonytalanok, hogy a *R. xalana* WIESB. taxonhoz tartoznak-e!) területén. Elterjedési térképe: POPEK, 2007, p. 79.

Hazai előfordulás

Lit.:

Pest megye (DEGEN, 1924)

Nagyalföld

„Budapest: Soroksár” (FACSAR, 1986: „alanyként”)

„Kunszentmiklós” (FACSAR, 1986: „temetőben alanyként”)

„Vácrátót” (FACSAR, 1986)

Mezőföld

„Kőszárhegy” (FACSAR, 1986, 1987b)
 „Paks” (BORBÁS: 1880: „Malomhegy”; FACSAR, 1986)
 „Simontornya” (PILLICH, 1927; HORVÁT, 1943; FACSAR, 1986)

Kisalföld

„Moson megye” (DEGEN, 1924)

Északi-középhegység

Zempléni-hegység (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Abaúj megye” (DEGEN, 1924)
 „Bekecs” (FACSAR, 1986)
 „Borsod megye” (DEGEN, 1924)
 „Erdőbénye” (FACSAR, 1986)
 „Kisgyőr” (FACSAR, 1986)
 „Putnok” (FACSAR, 1986)
 „Sátoralja” (FACSAR, 1986)
 „Sátorhegység” (KISS, 1939)
 „Sátoraljaújhegy: Kopaszka-hegy” (BORBÁS, 1880)
 „Szarhegy” (KISS, 1939)
 „Szerencs” (FACSAR, 1986)
 „Tállya” (FACSAR, 1986)
 „Zemplén megye” (DEGEN, 1924)

Gömör (FACSAR in SOÓ, 1980)

Putnoki-dombság

„Putnok” (HULJÁK, 1933: „*pilosior* BORB.”; SOÓ, 1966)

Bükk (SOÓ, 1966)

„Bélapátfalva” (BORBÁS, 1880: „Felső-Erdő”)
 „Cserépfalu: Cserépi-legelő” (VOJTKÓ, 2001)
 „Eger: Pogányvár” (WIESBAUR, 1879)
 „Egerszalók” (VOJTKÓ, 2001)
 „Heves-vármegye északi része” (LENGYEL, 1906: „homokkőhegyeken”)
 „Istenmezeje” (FACSAR, 1986)
 „Ivád” (FACSAR, 1986)
 „Kerecsend” (FACSAR, 1986; VOJTKÓ, 2001)
 „Kisgyőr. Kékmező” (VOJTKÓ, 2001)
 „Novaj: Pipis-hegy” (VOJTKÓ, 2001)
 „Szentdomonkos” (FACSAR, 1986)

Mátra (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Eger” (FACSAR, 1986)
 „Egerszalók” (FACSAR, 1986)
 „Gyöngyös” (FACSAR, 1986)
 „Mátraballa” (FACSAR, 1986)
 „Novaj” (FACSAR, 1986)

Cserhát

„Csóvár: Közép-hegy” (KUN et al., 2000)
 „Galgagyörk” (FACSAR, 1986)

Börzsöny

„Hont megye” (DEGEN, 1924)
 „Szokolya” (BÉNYEI-HIMMER, 2004)
 „Díósjenő: Kőszirt” (FACSAR, 1986)
 „Nagymaros” (FACSAR, 1986)
 „Nagymaros-Zebegény” (FACSAR, 1986)
 „Nógrádverőce” (FACSAR, 1986)

Dunántúli-középhegység

Visegrádi-hegység (SOÓ, 1966)

„Törökmező” (FACSAR, 1986)
 „Visegrád” (FACSAR, 1986)
 „Visegrád-Dunabogdány” (BORBÁS, 1880; FACSAR, 1986)

Budai-hegység (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Budapest: Csillaghegy” (FACSAR, 1986)
 „Budapest: Promontorium” (FACSAR, 1986)

Pilis-hegység

„Budakalász” (FACSAR, 1986)
 „Leányfalu” (FACSAR, 1986)
 „Píliszentkereszt” (FACSAR, 1986)
 „Szentendre-Pomáz” (FACSAR, 1986)
 „Pomáz: Majdán Pole (Száráz-mező)” (KERÉNYI-NAGY, 2008a, 2009c; KERÉNYI-NAGY –
 UDVARDY, 2008: „fehér virágú”)

Gerecse (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Felső-galla és Tarján között a Hosszúrét fölött” (BARINA, 2006: „keresendő”, GÁYER
 herbáriumi adata)
 „Peskő” (BARINA, 2006: „keresendő”, GÁYER herbáriumi adata)

„Tarján” (FACSAR, 1986)

„Tatabánya” (FACSAR, 1986)

„Tatabánya-Tarján” (FACSAR, 1986)

„Turulhegy” (GÁYER, 1916: „R. *zalana* WIESB. (R. *szaabói* BORB.)”, nem egyértelmi, hogy szinonimnak tartja-e az utóbbit, herbárium alapján R. zalana; BARINA, 2006: „keresendő”, GÁYER herbáriumi adata)

Vértes (SOÓ, 1966)

Bakony (SOÓ, 1966)

„Bakonycsernye” (FACSAR, 1986)

„Csesznek: Borzavár” (POLGÁR, 1942; FACSAR, 1986)

„Lókút” (POLGÁR, 1942; FACSAR, 1986)

„Öskü” (FACSAR, 1986, 1987b)

„Várpalota” (FACSAR, 1986)

Balaton-felvidék (SOÓ, 1966; FACSAR in SOÓ, 1980)

„Badacsony” (BORBÁS, 1900; FACSAR, 1986)

„Doba: Somló” (FACSAR, 1986)

„Köveskál: Fekete-hegy” (FACSAR, 1987b)

„Márkó” (FACSAR, 1986)

„Szentbékakál” (FACSAR, 1986)

Keszthelyi-hegység

„Keszthely” (BORBÁS, 1900; FACSAR, 1986)

„Gyenesdiás” (BORBÁS, 1900; FACSAR, 1986)

Dél-Dunántúl

„Somogy” (SOÓ, 1966: „Külső-Somogy”; FACSAR in SOÓ, 1980: „Dél-Somogy”)

„Kakasd–Szekszárd” (FACSAR, 1986)

„Katafa” (FACSAR, 1986)

„Tolna megye” (DEGEN, 1924)

Tolnai-hegyhát

„Tolnanémedi-Kisszékely” (FACSAR, 1986)

„Hőgyész” (FACSAR, 1986)

„Szekszárdi-dombvidék” (FACSAR, 1993a,b)

Zselic

„Kaposvár” (FACSAR, 1986)

„Zselickislak” (FACSAR, 1986)

Nyugat-Dunántúl

Soproni-hegység (FACSAR in SOÓ, 1980)

Soproni-dombvidék

„Dudlesz” (FACSAR, 1986, 1993a,b)

Kőszegi-hegység és Kőszeg-hegylája

„Kőszeg” (BORBÁS, 1887: „Svábfa és Kőszeg közt”, „var. *piersiana* BORB.”; SOÓ, 1966; FACSAR, 1986: „Kálvária, Királyvölgy, Svábfa”, 1993a,b)

„Kőszegfalu” (BORBÁS, 1887: „Svábfa és Kőszeg között”, „Mexikó-erdőben”; WAISBECKER, 1891: „var. *Piersiana* BORB.”)

„Velem” (BORBÁS, 1887; FACSAR, 1986)

Vasi-dombvidék

„Ják” (FACSAR, 1986, 1993a,b)

„Rátót” (BORBÁS, 1887; FACSAR, 1986)

„Káld” (BORBÁS, 1887; FACSAR, 1986)

„Sitke: Hercegség-hegy” (BORBÁS, 1887; FACSAR, 1986, 1993a,b)

„Vasvár” (BORBÁS, 1887; FACSAR, 1986)

„Vas megye” (DEGEN, 1924; SOÓ, 1966)

Zalai-dombság (SOÓ, 1966; FACSAR, 1993a,b)

„Almás” (WIESBAUR, 1879, Almásháza; FACSAR, 1986: „Almásháza”)

„Bezeréd: Vergalomhegy” (WIESBAUR, 1879; FACSAR, 1986)

„Dióskál” (WIESBAUR, 1879; FACSAR, 1986)

„Esztergályhorvát” (WIESBAUR, 1879; FACSAR, 1986)

„Kallósd” (WIESBAUR, 1879: „Kallós”; FACSAR, 1986)

„Kis-Kapornak” (WIESBAUR, 1879; FACSAR, 1986)

„Mihályfa (Mihályfa mellett volt a hajdani Szentmárton község, de eme lelőhely meg-
egyezhet Zalaszentmártonnal is;” (WIESBAUR, 1879: „Szentmárton”; BORBÁS, 1880:
„Szentmárton”)

„Misefa” (WIESBAUR, 1879; FACSAR, 1986)

„Nagykapornak” (WIESBAUR, 1879: *locus classicus*; FACSAR, 1986)

„Nemesapáti” (WIESBAUR, 1879; FACSAR, 1986)

„Padár” (WIESBAUR, 1879; FACSAR, 1986)

„Zalaapáti” (FACSAR, 1986)

„Zalaegerszeg” (WIESBAUR, 1879: „Pozva”; FACSAR, 1986: „Pózva”)

„Zalaszentmárton” (FACSAR, 1986, bizonytalan, hogy az idézés nélküli lelőhely nem
WIESBAUR [1879] „Szentmárton”, azaz mihályfai [vagy zalaszentmártoni?] adat-e?)

Őrség (SOÓ, 1970)

Természetvédelmi vonatkozások

Kárpát-medencei endemizmus. A 4 lengyelországi lelőhelyén kipusztult, kipusztulóban. Fokozottan védett státuszba helyezendő, s területi védelme is indokolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

***R. zalana* Wiesbaur × *R. corymbifera* Borkh.**

Nevezéktan

BASIONYMON: –

SYNONYMON: *R. zalana* WIESB. × *R. dumetorum* THUILL.

Morfológiai jellemzés

Teljes mértékben a *R. zalana* WIESB.-hoz hasonló taxon, különbség csupán az, hogy a levélkéek színe kissé, fonákuk dúsan szőrös. Lehet, hogy csupán a *R. zalana* egyik változata.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még a Felvidék (KERÉNYI-NAGY – BARANEC, 2008) területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Budai-hegység (DEGEN, 1924)

Lajta-hegység (GOMBOCZ, 1906)

***Rosa ×pomazensis* DEGEN – Pomázi rózsza**

Nevezéktan

Basionymon: *R. pomázensis* DEGEN in JÁVORKA, pro spec., nomen nudum, Flora Hungarica, p. 559. (1924)

Morfológiai jellemzés

A *Rosa jundzillii* BESS. –hez hasonlít, de levélke fonáka és színe is mirigyes. Alacsony cserje (1 m körüli). Vesszői vékonyak, rajta kétféle (heteracantha): vékony horgastüske és mirigyserte, sertetüske fejlődik. A levélkéek száma 3–5, kerekdedek vagy oválisak, kissé merevek, színükön is és fonákukon is

mirigyesek, fonákuk kissé ezüstös is. Levélkeszélük élesen kétszeresen mirigyesen fűrészes. Virágzatuk minden része „gallicás”: kocsányai igen hosszúak és dúsan mirigyesek, csészelevelei hosszúkásak, fonákuk mirigyes, függelékben gazdagok. Csipkebogyójuk nagy, gömbölyded. Csészeleveleik visszahajlók, lehullók.

Nem eldönthető, hogy a *R. gallica* vagy a *R. jundzillii* a hibridpartnere a *R. zhalana*-nak.

Primér hibrid: *R. zhalana* WIESB. × *R. gallica* L. (vagy *R. jundzillii* BESS.)

Hazai előfordulás

Lit.:

Mátra (SOÓ, 1966)

„Gyöngyös” (FACSAR, 1986, ellenőrizendő)

Dunazug-hegység

„Pomáz” (DEGEN, 1924: „Budai-hegység”)

„Visegrád” (SOÓ, 1966)

Szentendrei-hegység (SOÓ, 1966)

„Szentendre” (FACSAR, 1986)

Bakony

„Öskü” (FACSAR, 1986, ellenőrizendő)

Természetvédelmi vonatkozások

Lokális, ritkán kialakuló és nem introgresszív hibrid, így fokozott és területi védelemre érdemes (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Rosa zagrabiensis VUK. et H. BRAUN – Zágrábi rózsza

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. zagrabiensis* FARKAS-VUKOTINOVIĆ et H. BRAUN ex KERN., Sched. Fl. Exsicc. Austro-Hung. III. 55. № 862. (1884)

SYNONYMON: *R. anisopoda* VUKOT. in sched.; ERROR: *R. zagrabiensis* VUKOT. et H. BR. ex KERN. in FACSAR 1982

Morfológiai jellemzés

A *R. zhalana* WIESB.-hoz hasonlít, de a csészelevelek (V-alakban) terpedten szétállóak vagy felállóak, sokáig maradók. Hasonlít a *R. rubiginosa* L.-hez is, de ennek mirigyes a levélkeszíme is. Közepesen magas (1,5–2 m), caninoid cserje. A vesszőkön horgas tüskéken kívül mirigytüskék is vannak. A levelek fűszeres vagy bor illatúak. Levelei haragoszöldek, vastagok, bőrneműek, oválisak. Levélkéi színükön mirigyesek, fonákukon gazdagon mirigyesek és az erek mentén szőrösek. Levélkeszélük kétszeresen mirigyesen fűrészes. Kocsányai gazdagon nyelesmirigyesek, ritkásan serte-tüskések is. A virágok 3–3,5 cm átmérőjűek, csészelevelei gazdagon mirigyesek, a szirmok élénk rózsaszínűek, a bibék nagy, félgömbalakú fejet alkotnak, nem kiemelkedők, gazdagon szőrösek, gyapjasak. Csipkebogyója tojásdad, csupasz vagy az alján nyelesmirigyes, rajta a csészelevelek V-alakban felállnak.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Ausztria (JANCHEN, 1974), Erdély (BUJA – PRODÁN, 1956), Horvátország (BRAUN, 1885; KELLER, 1900-1905) területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Mezőföld (FACSAR, 1986)

Pilis–Visegrádi-hegység

„Pomáz: Majdán Pole (Szárász-mező)” (KERÉNYI-NAGY, 2009c)

Bakony (FACSAR, 1993a,b)

Balaton-felvidék (FACSAR, 1993a,b)

„Cserszegtomaj” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2008b)

Dunántúl (FACSAR, 1986)

„Katafa” (BORBÁS, 1887)

„Sitke: Hercseg-hegy” (FACSAR, 1987a)

„Somogy megye” (FACSAR, 1993a,b)

„Vas megye” (DEGEN, 1924; SOÓ, 1970: Vasi-dombvidék; FACSAR, 1993a,b)

„Zala megye” (SOÓ, 1970: „Észak-Zala”; FACSAR, 1993a,b)

Alpokalja (FACSAR, 1986)

„Ják” (FACSAR, 1987a)

„Kőszeg” (FACSAR, 1993a,b)

Molyhos levélkéjű rózsák (Sect. *Tomentosae*) és hibridjeik

Az ebbe a csoportba tartozó fajok közös jellemzője a tű alakú tüske (legalább a generatív hajtásokon), a színükön és fonákukon dúsan molyhos és illatos levélkék (balzsam, terpentin, gyanta).

***Rosa sancti-andreae* DEG. et TRTM. – Szentendrei rózsza**

Nevezéktan

DEGEN 1924-ben endemikus fajnak írta le *Rosa sancti-andreae*-ként. SOÓ 1966-ban, megtartva a faj eredeti nevét endemikus kislevelesként említi, a cseh KLÁŠTERSKÝ pedig 1969-ben beolvasztja a *Rosa villosa*-ba. Ennek a cikknek a hatására később SOÓ Synopsisában (1970, 1973) *Rosa villosa* var. *sancti-andreae*-nek írja. Az osztrák EHRENDORFER 1973-as tanulmányában szintén *Rosa villosa* néven említi. FACSAR (in SOÓ, 1980) erre a cikkre reagálva ismét *Rosa villosa* var. *sancti-andreae* SOÓ taxonnak írja, bár megkérdőjelezi eredetiségét Szentendrén („an vero spontanea?”) (KERÉNYI-NAGY – HÖHN – UDVARDY, 2008). Taxonómiai helyzete vitatott (KLÁŠTERSKÝ, 1969a).

A latin diagnózist lásd: KÁRPÁTI, Élővilág 3(4): 6. (1958)

BASIONYMON: *R. sancti-andreae* DEGEN et TRAUTMANN in JÁVORKA, Flora Hungarica, p. 540. (1924)

Morfológiai jellemzés

A növény alacsony vagy magas (40–250 cm), pimpinelloid cserje; magassága nagyban függ a termőhelyi adottságoktól. A növény merev, egyenes vagy gyengén ívelt hajtásrendszerű, vékony vesszejű. A tüskéi egyneműek, vékonyak, szalmasárgák, egyenesek vagy enyhén ívelték. A tüskék mérete 3–8 mm. A levélnyel gazdagon mirigyes, ritkásan tüskés, rányomottan szőrös. A pálha széle csipkés, mirigyes. A levelek középnyagok vagy nagyok, szürkés-zöldek, szürkés-kékek, molyhosak és illatosak. Megfogva őket egész évben gyantától ragadósak. Levélkéi száma (3–)5–7 lehet. A levélkék színe és fonáka bársonyosan, rányomottan szőrös, fonáka gazdagon mirigyes. Levélkéinek a széle kétszeresen fűrészes, mirigyes. Az egész kocsányt, vackot és a csészeleveleket egyre apróbb, kezdetben még nyeles, majd üllő

mirigyek borítják. Az egyedüli biztos határozóbélyeg ezen taxon esetében a virág, ezen belül is a szirmok. A virág 3–5 cm átmérőjű. A csészéken vagy kevés függelék van, vagy nincs is. A szirm színe rózsaszín. A szirm szélén mirigysor található – ez a legbiztosabb határozóbélyeg. Áltermése középnagy vagy nagy, gazdagon nyeles mirigyes. Az áltermés gömbölyded vagy kissé megnyúlt, sötét bordó. A csészék a túlrett termésen is felállva maradók, az áltermést „koronázzák” annak széteséséig.

Rokonsági köre

A szentendrei rózsa taxonómiailag sokat vitatott taxon. A könnyebb áttekintés érdekében, morfológiai alapon, a *R. villosa* L. aggregátum (sensu latissima!) fajait az 5. táblázatban foglaltam össze (KERÉNYI-NAGY, 2008b, átdolgozva, javítva). A kettős vonallal elválasztott taxonok egymástól erősen eltérnek, az egyszeres vonallal elválasztott fajok közelebbi rokonok, míg a pontozott vonallal határolt taxonok elválasztása bizonytalan, nem egyértelmű. A *R. villosa* L. s. str. és a *R. sancti-andreae* differenciális bélyegait a 4. táblázat tartalmazza.

4. táblázat – A *Rosa villosa* és a *Rosa sancti-andreae* közötti morfológiai különbségek

Morfológiai bélyeg	<i>Rosa villosa</i> s. str.	<i>Rosa sancti-andreae</i>
Bokorméret	nagy	kicsi vagy nagy
Vessző	egyenes	
Tüskék	egyféle: tű alakú, vékony	
Levélke felülete	gyapjas, fonákon mirigyes	
Levélke színe	szürkés-zöld, enyhén vöröses	szürkés-zöld, szürkés-kék
Levélke válla	ék	félkör
Levélke oldala (középső átmérő körül)	nem párhuzamos	párhuzamos
Levélzet illata	nincs, vagy gyengén fűszeres	egész vegetációs idő alatt erősen, balzsamosan, intenzíven illatos
Kocsány, csészelevelek	mirigysértések és mirgyesek	
Vacok	mirigysértés vagy csupasz	mirigysértés
Csészelevelek hossza	nagyon hosszúak	rövidekbbek
Szirmok alakja	keskeny vagy kerekded szíves	kerekded szíves
Szirmok széle	mirigytelen	mindig gazdagon mirigyes
Áltermés mérete	nagy, vagy igen nagy	közepes vagy nagy
Áltermés alakja	gömbölyű, körte	gömbölyű, nyakas gömbölyű
Áltermés mennyisége	sok	kevés

5. táblázat – A *Rosa villosa* aggregátum s. l. kisfajai (KERÉNYI-NAGY, 2008b, átdolgozva, javítva)

Taxon		Differenciális bélyeg			Élőhely
<i>Rosa villosa</i> L. agg. (egyenes vesszőű cserje, mirigyes–ragadós levél, felálló csészéik maradék a termés széteséséig, csak tű alakú horgas tüske)	<i>R. heckeliana</i> TRATT.	csészélevelek röviddek	szőrös vessző	hosszúkás vagy kerekded levél, tojásdad álmérés	Olaszország, Bulgária, Albánia, Macedónia, Kréta, Görögország, Montenegró
	<i>R. orientalis</i> DUPONT			kerekded levél, gömbölyű álmérés	Kis-Ázsia
	<i>R. javorkae</i> DEG.	csészélevelek hosszúak	?		Albánia (Bertiscus)
	<i>R. recondita</i> PUG.		levélkéi érintkeznek egymással, nagy és körtealakú álmérés		Horvátország (Velebit), Alpok
	<i>R. resinosa</i> STERNB.		levélkéi egymástól távolállók, apró és gömbölyű álmérés		Horvátország (Papuk, Velebit), Keleti-Alpok
	<i>R. villosa</i> L. s. str. (= <i>R. pomifera</i> HERRM.)		robusztus cserje, nagy levélkéekkel (3–7 cm hosszú) és terméssel (1,5–3 cm)		Európa – Kis-Ázsia
	<i>R. mollis</i> SM.		apró, vékony vessző, apró levelek (2–4 cm hosszú) és gyümölcs (1–2 cm)		Európa – Kis-Ázsia (inkább Észak-Európa, Északi-Kárpátok)
	<i>R. sancti-andreae</i> DEG. et TRTM.	csészélevelek röviddek	mirigyes szíromszél	egyéb differenciális bélyeg?	Magyarország (Szentendre, Bp-i Sas-hegy, Prügy)
	<i>R. ciliato-petala</i> BESS.				Kelet-Lengyelország (Wyżyny Lubelskiej, Wyżyny Siedleckiej)
	<i>R. coziae</i> NYÁRÁDY		mirigytelen szírom		Dél-Erdély (Cozia-hegy)
	<i>R. velebitica</i> BORB. et H. BR.				Horvátország (Velebit)

Szaporodásbiológia

A virágzási idő kezdete általában május végén van (KOVÁCS et al., 2005), de már május első dekádjában is kivirágozhat (FACSAR, 1980). A termés már augusztus végén érik, a legkorábban érő fajunk (FACSAR, 1993a,b; KOVÁCS et al., 2005). Az áltermés 15–30 darab aszmagot tartalmaz, 1000 db aszmagtömege 16,6 g, 1000 db friss csipkebogyó 2231 g, 1000 db száraz csipkebogyó 1105 g tömegű (KERÉNYI-NAGY, 2006). Megtermékenyítés nélkül is képes magot képezni (KERÉNYI-NAGY, 2009a). A Soroksári Botanikus Kertben évtizedek óta sikeresen szaporítják magról, a magoncok a faji jellemzőket konzekvensen hordozzák (ex verbis Bogya Sándorné botanikuskert-vezető).

Elterjedés

Hazánkon kívül – ezen a néven közölve – nem ismert lelőhelye. Közelrokon faj az európai-kisázsiai elterjedésű *R. villosa* L. s. l., melynek elterjedési térképe: ZIELŃSKI, 1985: p. 66., KERÉNYI-NAGY, 2008b.

Hazai előfordulás

Lit.:

Dunántúli-középhegység

Visegrádi-hegység

„Szentendre: Pismány-hegy” (DEGEN, 1924: *locus classicus*; FARKAS, 1999; RAKONCZAY, 1992; KERÉNYI-NAGY – HÖHN – UDVARDY, 2008)

Budai-hegység

„Sas-hegy” (UDVARDY, 1997: „*Rosa villosa* L.”; KERÉNYI-NAGY 2006; KERÉNYI-NAGY – NAGY – UDVARDY, 2008)

Alföld

Tiszántúl

„Prügy” (FACSAR, 1993a,b; FARKAS, 1999)

Természetvédelmi vonatkozások

1941-ben, a terület védetté nyilvánításakor 7 tő élt belőle, míg faji védelmet 1988 óta élvez (RAKONCZAY, 1992). KÁRPÁTI (1958) szerint 1942. január 14-i keltezésű Földművelésügyi Minisztérium rendelete biztosította a terület védettségét, s ekkor mindössze csak 4 tő élt a területen. JÁVORKA leveléből

tudjuk, hogy 1954-ben ki akarták dobni kertrendezés miatt az akkor már 8–10 tövet számláló populációt (KÁRPÁTI, 1958). Saját magam 2006. szeptember 17-én tett látogatásomkor az Antollik-villa kertjében 1 db idősebb és 2 db (előbbi sarja) fiatal egyed volt csak (KERÉNYI-NAGY, 2006). A Sas-hegyi populáció stabil (10 sarjtelep), azonban némi taposási kár észlelhető az egyik polikormonban. Szükséges lenne a szentendrei *locus classicus* egyedeit felszaporítani, s ugyanide visszatelepíteni. A sas-hegyi állományt a „beerdősülés” veszélyezteti, mely ellen már tettem néhány lépést a nemzeti park igazgatósággal egyeztetettek után. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság munkatársainak köszönhetően a taposási károk az utóbbi években mérséklődtek.

***Rosa tomentosa* SM. – Molyhos rózsza**

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. tomentosa* SMITH, Fl. Brit. 2: 539. (1800)

Morfológiai jellemzés

Középmagas (2–3 m), caninoid cserje. Vesszői vékonyak, kopaszak, rajtuk csak egyféle (homoioacantha), egyenes, ár alakú tüske fejlődik (vegetatív hajtásain fejlődhet íves horgastüske is). Levélkéinek száma 5–7, a levélkék szürkés-zöldek, színükön és fonákukon dúsan molyhosak; fonákukon az ereken ritkán mirigyesek lehetnek. Levélkéi terpentín vagy gyanta illatúak. Levélkeszélük 1–2 × fűrészesek és mirigyesek. Kocsánya kopasz vagy mirigyes. Viráguk közepes méretű (30–40 mm), a csészelevelek gazdagon szárnyasak, szirmai halvány rózsaszínűek, a bibék kopasztól a molyhosig változnak. Csipkebogyója gömbölyű vagy tojásdad, mirigyes vagy mirigytelen, a csészelevelek visszahajlók és lehullók.

Kromoszómaszám

$2n = 35$ (LÖVE – LÖVE, 1974)

Elterjedés

Európa (POPEK, 2007). Elterjedési térképe: ZIELIŃSKI, 1985, p. 70.

Hazai előfordulás

Lit.:

Alföld

Dráva-sík

„Darány: Nagyberek” (BOROS, 1924: „*R. Seringeana* DUM. = *R. tomentosa* var. *pseudocuspidata* CRÉP.”)

„Békés” (FACSAR in SOÓ, 1980)

Kisalföld

„Rábaszentmihály” (BORBÁS, 1887)

„Fenyőfő” (JÁVORKA, 1940)

Északi-középhegység

Zempléni-hegység (FACSAR in SOÓ, 1980; FACSAR, 1993^{a,b})

„Szárhegy” (KISS, 1939)

Bükk (SOÓ, 1926)

„Bélapátfalva” (VOJTKÓ, 2001: „Bélkő”)

Karancs–Medves

„Sátoros” (CSÍKY, 2004)

Tarna-vidék (FACSAR, 1993^{a,b})

Börzsöny (FACSAR in SOÓ, 1980; FACSAR, 1993^{a,b})

Dunántúli-középhegység

Visegrádi-hegység (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Esztergom” (FACSAR in SOÓ, 1980)

„Dorog–Esztergom” (BAUER – BARNA, 1999: „gyűjtőfaj”)

Budai-hegység

„Tétényi-fennsík” (KECSKÉS, 1992, ellenőrizendő adat)

Gerecse (FACSAR in SOÓ, 1980)

Bakony (FACSAR in SOÓ, 1980; FACSAR, 1990, 1993^{a,b})

„Cuha-völgy” (POLGÁR, 1942: „var. *cinerascens* DUM. for. *dumosa* PUG.”)

Nyugat-Dunántúl

Lajta-hegység (GOMBOCZ, 1906)

Rozália-hegység (GOMBOCZ, 1906)

Soproni-hegység (GOMBOCZ, 1906; FACSAR in SOÓ, 1980; FACSAR, 1993^{a,b})

Kőszegi-hegység

„Borostyánkő” (BORBÁS, 1887)

„Bozsok” (BORBÁS, 1892: „*R. notha* KELL.”; DEGEN, 1924)

„Gyöngyösfő” (BORBÁS, 1887)

„Kalaposkő” (WAISBECKER, 1891)

„Léka” (BORBÁS, 1887: „szénégető mellett”)

„Németújvár” (BORBÁS, 1887: „Lángszál”)

„Satzenriegel hegy” (WAISBECKER, 1891: „var. *notha* KELL.”)

Vas megye (DEGEN, 1924)

Vend-vidék

„Bajánsenye” (BORBÁS, 1887: „Sennycháza”)

„Hegyszoros” (BORBÁS, 1887)

„Rátót” (BORBÁS, 1887)

Dél-Dunántúl

Zselic (FACSAR in SOÓ, 1980; FACSAR, 1990, 1993^{a,b})

Zalai dombvidék (DEGEN, 1924; FACSAR, 1990)

„Fehéregyháza” (GOMBOCZ, 1906)

„Feketeváros” (GOMBOCZ, 1906)

„Mura mellett” (BORBÁS, 1887)

Természetvédelmi vonatkozások

Veszélyeztető tényező a bükkösök helytelen erdészeti kezelése (FACSAR, 2004^a). SOÓ (1966) téves ökológiai és társulástani adatokat közöl, vélhetőleg keverte a *R. corymbifera* BORKH. fajjal. Jó termőhelyindikátor: gyertyános-tölgyes és bükkös faj, humuszban gazdag, mezofil és párás területek növénye. Kímélendő faj, ritkasága indokolja védelmét.

***Rosa sherardii* DAVIES – Sherard-rózsa**

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. sherardii* DAVIES, Welsh botanol. I: 49. (1813)

SYNONYMON: *R. scabriuscula* SMITH in SOWERBY, Engl. Bot., ed. I. 27: tab. (1896); *R. tomentosa* SM. subsp. *sherardii* (DAVIES) A. PEDERSEN, Bot. Tidsskr. 61(2), 205. (1965)

Morfológiai jellemzés

A *R. tomentosa* SM.-hez hasonló, de ennek csészelevelei felállnak. Középmagas (1–2 m), caninoid cserje. Vesszőin csak egyféle, ár alakú tüske fejlődik (homoioacantha). A levélkék száma 5–7, a levélkék szürkés-zöld színűek, oválisak, színükön sűrűn, fonákukon dúsan molyhosak, szélük élesen mirigyesen kétszeresen fűrészes. Kocsányai rövidek vagy hosszúak, kopaszak vagy mirigyesek. Virágai kicsik–közepesek (3–4 cm átmérőjűek), csészelevelei mirigyes fonákúak, szirmai élénkebb rózsaszínűek, bibéi gyapjasak. Csipkebogyói gömbölyűek vagy tojásdadok, a csészelevelek rajtuk szét- vagy felállnak, később lehullók.

FACSAR (1993) indokoltnak tartja merevebb levélkéjű és hosszú kocsányú típusok elkülönítését *R. scabriuscula* SM. néven.

Elterjedés

Európa északibb részei, Magyarország a faj elterjedésének a déli határa (POPEK, 2007). Elterjedési térképe: ZIELIŃSKI 1985, p. 69.

Hazai előfordulás

Lit:

Tízántúl

„Doboz” (FACSAR, 1990, 1993a,b)

Börzsöny

„Börzsöny” (FACSAR, 1988b; 1990, 1993 a,b: „*R. scabriuscula* SM. em. H. BR.”)

„Rakottás bérc” (NAGY, 1997: „*R. scabriuscula* SM. em. H. BR.”)

Visegrádi-hegység

„Csolnok: Magas-hegy” (FEICHTINGER, 1899: „*R. tomentosa* SM. ... Cs[észe] sallangjai szárnyasan hasogatottak, virágzás után elállók v. felállók”, ez alapján *R. sherardii*. A két fajt DEGEN [1924] is még a *R. tomentosa* alatt tárgyalja)

„Esztergom: Szamár-hegy” (FEICHTINGER, 1899: „*R. tomentosa* SM. ... Cs[észe] sallangjai szárnyasan hasogatottak, virágzás után elállók v. felállók”, ez alapján *R. sherardii*. A két fajt DEGEN [1924] is még a *R. tomentosa* alatt tárgyalja)

„Kövesdi hegyek” (FEICHTINGER, 1899: „*R. tomentosa* SM. ... Cs[észe] sallangjai szárnyasan hasogatottak, virágzás után elállók v. felállók”, ez alapján *R. sherardii*. A két fajt DEGEN [1924] is még a *R. tomentosa* alatt tárgyalja, Esztergom megye, beazonosíthatatlan)

Soproni-hegység (FACSAR, 1990)

Kőszegi-hegység (FACSAR, 1990: „*R. scabriuscula* SM. em. H. BR.”)

Természetvédelmi vonatkozások

Védelme ritkasága miatt indokolt.

Rosa floccida* DÉSÉGL. – Pelyhes-vesszős rózsza

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. floccida* DÉSÉGLISE, Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique 15(3): 551 et 567. (1876)

Morfológiai jellemzés

A *R. sherardii*-hoz hasonló taxon, de ennek vesszővége molyhos. Nálunk a var. *castriferrei* BORBÁS terem, melynek generatív vesszői legalább a csúcsi részükön pelyhesek, elálló szőrűek. Tüskéi egyfélék (homoioacantha): tű vagy áralakúak. Levélkéi száma 5–7, tojásdadok, színükükön és fonákukon molyhosak, fonákukon kissé mirigyesek is. Levélkeszélük többnyire egyszer fűrészes, illetve mirigyes is. Csészelevelei az ovális csipkebogyón felosztállnak, később lehullók.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még Franciaország (DÉSÉGLISE, 1876) területén.

Hazai előfordulás

Lit.:

Dunántúl

„Vas megye” (DEGEN, 1924)

Kőszegi-hegység

„Kőszeg” (BORBÁS, 1887: „Óház körül”)

„Léka: Kálvária-hegy” (BORBÁS, 1887)

„Városszalónak” (BORBÁS, 1887: „Szalónak”)

„Németújvár” (BORBÁS, 1887: „var. *castriferrei* BORBÁS, Ad fluvium Mura prope Nagy-Barkóc in fruticosis, ad Lángszál »Langzeil« Güssingii” *locus classicus*)

„Sätzenriegel hegy” (WAISBECKER, 1891)

„Budinhegy” (WAISBECKER, 1891)

„Hosszúárok” (WAISBECKER, 1891)

Természetvédelmi vonatkozások

A Kőszegi-hegység hazai oldalán is keresendő taxon. Amennyiben előkerül, faji és területi védelemben kell részesíteni.

Gyepűrózsák (Sect. *Caninae* s. str.) hibridjei

Alacsony, középmagas és magas cserjék tartoznak ebbe a csoportba. Vesszőiken csak egyféle, horgas tüske fejlődik. Levélkéik száma 5–7. A levélkéik legfeljebb szőrösök, de sohasem molyhosak; néha a fonákon az erek lehetnek kissé mirigyeseek. Viráguk világos rózsaszín. Csészeleveleik visszahajolhatnak vagy felállhatnak, mindig lehullanak. Csipkebogyójuk piros.

***Rosa kmetiana* BORB. – Kmet²-rózsa**

Nevezéktan

Felvidékről, Selmecebányáról, KMEŤ András szlovák-magyar, pap-botanikus-ról leírt taxon.

BASIONYMON: *R. kmetiana* BORBÁS, Primitiae monographia Rosarum imperii Hungarici, p. 437. (1881)

Morfológiai jellemzés

Alacsony vagy középmagas (1–1,5 m), sűrűbben tarackoló cserje. Vesszőin sűrűn fejlődnek egyféle, csak horgas tüskék (erősen vagy gyengén hajlítottak). Levélgyelete dúsan szőrös, mirigyekben és nyeles mirigyekben gazdag (főleg a levélgerinc két szélső élén). Levélkéi száma 5(–7), a levélkéik kékes színűek, színük és fonáuk dúsan szőrösök. Levélkeszélük egyszerűen fűrészes, a fűrészfog mirigyben végződik. Kocsányaik mirigysertések vagy ritkábban mirigytelenek, vacokserlegük alján is lehet néhány mirigyserte. Csészeleveleik fonáka mirigyese. Virága 5–6 cm átmérőjű, szirmai halványrózsaszínűek, széles szíves alakúak, a szirmok jelentősen átfedik egymást. Bibéi gyapjasak. Csipkebogyójuk korsó alakú: alsó harmadukban a legszele-

sebbek. Hamvas-piros csipkebogyójukon a csészelevelei szétállnak, később lehullók.

Kevésbé ismert, vélhetőleg hibrid eredetű taxon.

Elterjedés

Magyarországon kívül megtalálható még: Felvidék (BORBÁS, 1880).

Hazai előfordulás

Lit.:

Börzsöny

„Hont megye” (DEGEN, 1924)

„Verőcsemaros” (FACSAR, 1993a,b)

Pilis–Visegrádi-hegység

„Pomáz: Majdán Pole (Szárz-mező)” (KERÉNYI-NAGY, 2009c)

Természetvédelmi vonatkozások

Kárpát-medencei, unikális endemizmus, fokozott faji és területi védelemre javasolt. Pomázon a *R. facsarii* közelében nő, ugyanúgy veszélyezteteti ezt a fajt is a kiparcellázás.

{Sect. *Luteae* CRÉP. – Sárga rózsák csoportja}

Középesen magas vagy magas cserjék (1,5–2,5 m), barnás-piros vesszőik egyenesek vagy ívesen hajlítottak. Levélkéik aprók, számuk 7–9. Csészelevelek épek (*R. hugonis* HEMSL.) vagy sallangosak (*R. foetida* HERRM.), terpedten vagy kissé visszahajlóan a csipkebogyón maradnak. Szirmaik sárgák. Csipkebogyóik lapított gömb alakúak, pirosak.

{*Rosa foetida* HERRM. – Bűdös rózsza}

Nevezéktan

BASIONYMON: *R. foetida* HERMANN, De Rosa: 18. (1762)

SYNONYMON: *R. lutea* MILL. Gard. dict. ed. 8, Rosa no.11. (1768); *R. eglanteria* L. pro parte, Species Plantarum, I: 491. (1753), részben a leírás a *R. rubiginosa*-ra vonatkozik, ezért ez a név nem elfogadott.

Morfológiai jellemzés

A cserje 1–1,5(–2,5) m magas, sűrűn tarackol. Vesszői gyengén ívesen hajlongósak, gazdagon elágazóak, gesztenyebarnák, vöröses barnák, szürkés parasávokkal. Tüskézete egyféle: csak ár alakú, egyenes, vékony tüskéi vannak. Tüskéi a vessző tövében teljesen sűrűn állnak, felfelé ritkulnak, virágzó hajtásain már igen ritkásak. Pálhalevélkéi széle kissé besodródik. Levélkéi aprók, tojásdadok vagy tojásdad-ládszásak, számuk 5–7–9, fényesek, kissé bőrneműek. Levélkeszéleik kétszeresen mirigyesen fűrészesek. A levélkék fonáka gazdagon mirigyes, megdörzsölve narancs-illatú. Levélgerince és a főerek szőrösök és mirigyesek. Kocsánya mirigytelen vagy nyelesen mirigyes, vacka vagy mirigytelen, vagy csak az alján nyeles mirigyes. Virágai 1–3-asával állnak, 5–6 cm átmérőjűek, egyszerűek (5 szirmúak) és citromsárgák vagy narancssárgák citromsárga középpel (cv. Bicolor), vagy félig teltek-teltek (cv. Persiana). Csészelevelei gazdagon szárnyasan mirigyesen függelékesek, a csésze csúcsa gyakran mirigytelen levélszerű képződményben végződik. Csipkebogyója lapított gömbölyű, piros, rajta a csészelevelek vízszintesen szétállóak vagy visszahajlók, lehullók. Csipkebogyót általában nem fejleszt.

[Megjegyzés: Fajpárja a *R. hemisphaerica* HERRM. (syn. *R. sulphurea* AIT.), melynek tüskézete kevert: ár alakú, görbült horgas és mirigyserte fejlődik vesszőin. Levélkéinek a széle egyszer fűrészes, színe és fonáka dúsan szőrös. Bár a két faj jól elkülöníthető (KÜLTÜR, 2002-2003), s DEGEN (1924) is elkülöníti, hazai adata ismeretlen.]

Kromoszómaszáma

$2n = 28$ (TÄCKHOLM, 1922)

Elterjedés

Elő-Ázsia (DEGEN, 1924; DAVIES, 1972).

Hazai előfordulás

Ritka kultúr-reliktum rózsa.

Lit.:

Alföld

„Békés vármegye” (BORBÁS, 1881)

Északi-középhegység

„Fót: Kisalag: Kurjancs-domb” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009)

Dunántúli-középhegység

„Budakalász” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „József Attila u. 23.”)

„Budapest” (KERÉNYI-NAGY – NAGY, 2009: „XI. ker. Fehérvári u. 215-217.”, „XXII. ker. Liszt Ferenc u. 64. körül”, „XXIII. ker. Templom u. 14.”)

Nyugat-Dunántúl

„Sopron” (GOMBOCZ, 1906: „Elvadulva Sopron mellett a Csalánkert felé.”)

Természetvédelmi vonatkozások

Fontos regionális indikátor szereppel bír (FACSAR, 1993), helyi védelme ezért indokolt és javasolt (KERÉNYI-NAGY, 2009b).

Általános természetvédelmi vonatkozások

Hazai vadrózsa fajaink közül törvényes védelemben a havasalji rózsza (*Rosa pendulina* L.) és lokális, nem introgresszív hibridjei (*R. ×reversa* W. et K., *R. ×spinulifolia* DEMATRA), illetve a szentendrei rózsza (*R. sancti-andreae* DEGEN et TRAUTMANN) részesül. FACSAR (1993) a honos rózsafajokat 7 kategóriába sorolja (közönséges, gyakori, mérsékelten gyakori, mérsékelten ritka, ritka, igen ritka és valószínűleg kipusztult). Javaslatára szerint a mérsékelten gyakori (*R. zhalana* WIESBAUR, *R. micrantha* SM., *R. caesia* SM., *R. dumalis* BECHST.) és a mérsékelten ritka (*R. agrestis* SAVI, *R. livescens* BESS., *R. spinosissima* L.) fajokat elegendő területi védelemben részesíteni, míg a ritka (*R. pendulina* L., *R. gizellae* BORBÁS, *R. inodora* FR., *R. hungarica* KERNER, *R. polyacantha* (BORBÁS) H. BRAUN, *R. tomentosa* SM., *R. sherardii* DAVIES) és igen ritka (*R. sancti-andreae* DEGEN et TRAUTMANN, *R. glauca* POURR., *R. kmetiana* BORBÁS, *R. szabói* (BORBÁS) FACSAR, *R. ×spinulifolia* DEMATRA, *R. ×polliniana* SPRENG., *R. ×speciosa* DÉSEGL.) taxonok faji és területi védelmét javasolja. A *R. zagrabiensis* VUK. et H. BRAUN és a *R. stylosa* DESV. fajokról természetvédelmi szempontból nem tesz említést. A kultúr-reliktum rózsafajok regionális indikátor szerepét (tájtörténeti, néprajzi) felismeri, de egy taxont se javasol védelemre.

Véleményem szerint a közép-európai endemikus fajt (*R. gizellae* BORB.), a Kárpát-medence bennszülött fajait (*R. zhalana* WIESB., *R. kmetiana* BORB., *R. ×facsarii* KERÉNYI-NAGY), a *R. sancti-andreae* DEG. et TRAUTM.-t, a pannoni és pannon-balkáni jellegű fajokat (*R. zagrabiensis* VUK. et H. BR., *R. polyacantha* (BORBÁS) H. BR., *R. hungarica* KERN.), a kevés élőhelyről ismert fajokat (*R. sherardii* DAVIES, *R. tomentosa* SM.), a vélhetőleg kipusztult *R. glauca* POURR.-t és *R. stylosa* DESV.-t (amennyiben előkerülnek) fokozottan

védett státuszba kell helyezni és területi védelemben kell részesíteni. A lokális, ritkán kialakuló és nem introgresszív hibridek (*R. ×budensis* BORB., *R. ×collina* JACQ., *R. genevensis* PUG., *R. ×matraënsis* BORB., *R. ×polliniana* SPRENG., *R. ×pomázensis* DEG., *R. ×speciosa* DÉS., *R. ×terebinthinacea* BESS., *R. ×victoria-Hungarorum* BORB.) szintén fokozott és területi védelemre érdemesek. Ezen hibrid-taxonok adatai a Csonka-Magyarország területére vonatkozólag is elavultak, bizonytalanok – kérdéses, hogy léteznek-e még a taxonok vagy a lelőhelyeik. A mai Magyarországon viszonylag kevés lelőhelyű, de Európában elterjedt fajokat (*R. arvensis*, *R. gallica*, *R. jundzillii*, *R. micrantha*, *R. caesia*, *R. dumalis*, *R. agrestis*, *R. spinosissima*, *R. inodora*) alacsony természetvédelmi értékkel bíró faji, több faj együttes előfordulásakor pedig területi védelemben is szükséges részesíteni. Ezek a fajok jó területek indikátorai (vagy túlélői, pl. a mezsgyéken), védelmük ezért is indokolt. Bartha Dénes és Markovics Tibor javaslata nyomán a gyakorlati természetvédelemben megoldást jelent, ha minden „oszlopos bibéjű” (Sect. *Synstylae* DC.); „mirigyes-levelű” (Sect. *Rubiginosae* DC.); ill. „molyhos-levelű” (Sect. *Tomentosae* DÉSÉGL.) csoportba tartozó rózsafaj védelem alá kerül. Ezek a csoportok könnyen és biztosan felismerhetőek terepen.

Mint azt FACSAR (1993) már helyesen értékelte, a kultúrreliktumok fontos regionális indikátor szereppel bírnak. Véleményem szerint így helyi védelemre javasolhatóak (*R. ×alba* L., *R. ×centifolia* L., *R. foetida* HERRM., *R. majalis* HERRM.), lelőhelyeiket fenn kell tartani, tilos lenne beépíteni (KERÉNYI-NAGY, 2009)

6. táblázat – A Magyarországon előforduló ritka rózsataxonok veszélyeztetettsége

Taxon	Javasolt veszélyeztetettségi kategória	Javasolt védettségi szint
{ <i>Rosa ×alba</i> L.}	–	Helyi védettség
{ <i>Rosa ×centifolia</i> L.}	–	Helyi védettség
{ <i>Rosa foetida</i> HERRM.}	–	Helyi védettség
{ <i>Rosa majalis</i> HERRM.}	–	Helyi védettség
<i>Rosa ×bigeneris</i> DUFF. (<i>R. rubiginosa</i> L. × <i>R. micrantha</i> BORRER)	? (DD)	Védett
<i>Rosa ×budensis</i> BORB. (<i>R. jundzillii</i> BESS. × <i>R. caesia</i> SM.)	EX	Fokozottan védett
<i>Rosa ×collina</i> JACQ. (<i>R. corymbifera</i> BORKH. × <i>R. gallica</i> L.)	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa ×infesta</i> KMETĚ (<i>R. gallica</i> L. × <i>R. agrestis</i> SAVI [? <i>R. inodora</i> FR.]	? (DD)	Fokozottan védett

<i>Rosa</i> × <i>matraensis</i> BORBÁS (<i>R. dumalis</i> BECHST. [incl. <i>R. caesia</i> SM.] × <i>R. arvensis</i> HUDS.)	EX	Fokozottan védett
<i>Rosa</i> × <i>polliniana</i> SPR. (<i>R. arvensis</i> HUDS. × <i>R. gallica</i> L.)	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa</i> × <i>pomażensis</i> DEGEN	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa</i> × <i>reversa</i> WALDST. et KIT. (<i>R. pendulina</i> L. × <i>R. pimpinellifolia</i> L.)	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa</i> × <i>speciosa</i> DÉSÉGL. (<i>R. jundzillii</i> BESS. × <i>R. gallica</i> L.)	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa</i> × <i>spinulifolia</i> DÉMATR. (<i>R. tomentosa</i> SM. × <i>R. pendulina</i> L.)	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa</i> × <i>terebinthinacea</i> BESS. (<i>R. tomentosa</i> SM. × <i>R. gallica</i> L.)	CR (EX)	Fokozottan védett
<i>Rosa</i> × <i>victoria-Hungarorum</i> BORB. (? <i>R. dumalis</i> BESCHST. × <i>R. gallica</i> L.)	CR (EX)	Fokozottan védett
<i>Rosa agrestis</i> SAVI	NT	Védett
<i>Rosa beytei</i> BORBÁS	? (DD)	Fokozottan védett
<i>Rosa bohémica</i> H. BRAUN	? (DD)	Fokozottan védett
<i>Rosa facsarii</i> KERÉNYI-NAGY	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa floccida</i> DÉSÉGLISE	? (DD)	Fokozottan védett
<i>Rosa gizellae</i> BORBÁS	EN	Fokozottan védett
<i>Rosa glauca</i> POURR.	EX	Fokozottan védett
<i>Rosa hungarica</i> A. KERNER	EN	Fokozottan védett
<i>Rosa inodora</i> FRIES	NT	Védett
<i>Rosa kmetiana</i> BORBÁS	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa polyacantha</i> (BORBÁS) H. BRAUN	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa sancti-andreae</i> DEGEN et TRAUTMANN	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa sherardii</i> DAVIES	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa stylosa</i> DESVAUX	EX	Fokozottan védett
<i>Rosa tomentosa</i> SMITH	NT	Fokozottan védett
<i>Rosa zagrabiensis</i> FARKAS-VUKOTINOVIC et H. BRAUN	CR	Fokozottan védett
<i>Rosa zalana</i> WIESBAUR	CR	Fokozottan védett

Jelmagyarázat:

- EX – kipusztult
CR – kipusztulással veszélyeztetett
EN – veszélyeztetett
VU – sebezhető
NT – veszélyeztetettség közeli
DD – adathiányos
{} – kultúr-reliktum, nem őshonos

Köszönetnyilvánítás

Kiemelten mondok köszönetet Bartha Dénesnek szakmai vezetéséért, a nyelvi fordításokért (latin, német, orosz), a szöveg gondozásáért, sajtó alá rendezéséért és türelméért. Kiemelt köszönetem fejezem ki a latin diagnózis fordításáért Borhidi Attila akadémikus úrnak. Köszönöm a szakmai konzultációkat, vitákat, a kézirat átnézését Facsar Gézának. Köszönöm Richard Pankhurst-nak néhány irodalom elküldését.

Irodalom

- BARINA Z. (2006): A Gerecse hegység flórájának katalógusa – Flora of the Gerecse Mountains. – Duna-Ipoly Nemzeti Park, Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, 612 pp.
- BAUER N. – BARNA J. (1999): Dorog és Esztergom környékének növényvilága – Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc, 80 pp.
- BÉNYEI-HIMMER M. (2004): A zebegényi mészkőbánya melletti erdőssztyepp folt botanikai értékei és a terület védelem alá vonási eljárása során szerzett tapasztalatok. – Aktuális flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében VI. Keszthely. 2004. február 26–29. Előadások és poszterek. p. 40.
- BORBÁS V. (1879a): Budapestnek és Környékének növényzete. – Magyar Királyi Egyetemi Könyvnyomda, Budapest, pp. 159–161.
- BORBÁS V. (1879b): Botanische Notizen. – Oesterreichische Botanische Zeitschrift **29**(10): 317–319.
- BORBÁS V. (1880): A Magyar Birodalom vadon termő rózsái monographiájának kísérlete – Primitiae monographia Rosarum imperii Hungarici. – MTA Math. és Természettudományi Közlemények **16**: 305–506.
- BORBÁS V. (1881): Békésvármegye flórája. – Magyar Tudományos Akadémia könyvkiadó hivatala, Budapest, 105 pp.
- BORBÁS V. (1882a): Az 1880. augusztus végi Szombathely határában gyűjtött nevezetesebb növények. – A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1880. aug. 21-től aug. 27-ig Szombathelyen tartott XXI. Nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai, Budapest, pp. 312–315. et tab. 1.
- BORBÁS V. (1886): Erdély flórájának kis pótléka I. – Magyar Növénytani Lapok **10**(111): 116.
- BORBÁS V. (1887): Vasvármegye növényföldrajza és flórája – Geographia atque enumeratio plantarum comitatus Castriferrei in Hungaria. – Vasvármegyei Gazdasági Egyesület, Szombathely, 391 pp.
- BORBÁS V. (1892): III. West, Nord- und Mittelungarn 2. – Oesterreichische Botanische Zeitschrift **42**: 286–289.
- BOROS Á. (1924): A drávabalparti síkság Flórájának alapvonásai, különös tekintettel a lápokra. – Magyar Botanikai Lapok **23**: 1–56.
- BOROS Á. (1936): A *Dryopteris Braunii* és néhány más adat a Mátra flórájához. – Botanikai Közlemények **33**: 192–193.
- BRAUN, H. (1885): 862. R. *zagabiensis*. In: WETTSTEIN, R. (1885): Schedae ad „floram Exsiccataam Austro-Hungaricam” auctore A. Kerner. Centuria IX-XII. Editio anni 1883. – Oesterreichische Botanische Zeitschrift **35**(1): 27.

- BRAUN, H. (1886): Beiträge Zur Kenntniss einiger Arten und Formen der Gattung *Rosa*. – Verhandlungen der zoologisch-botanischen Gesellschaft in Wien **35**: 61–135 et tab. 8–9.
- BRAUN, H. (1890): Flora von Oesterreich-Ungarn. B. Ungarn. – Oesterreichische Botanische Zeitschrift **40**(2): 66–68.
- BUDAI J. (1912): A bélapátfalvi Bélkőhegy flórája. – Magyar Botanikai Lapok **11**(1/4): 68–71.
- BUJA S. – PRODÁN GY. (1956): *Rosa*. In: SÄVULESCU, T. (ed.): Flora Republicii Populare Romîne. – Editure Academiei Republicii Populare Romîne, Bukarest, pp. 708–835.
- CIOCÂRLAN, V. (2009): Flora ilustrată a României – Pteridophyta et Spermatophyta. – Editura Ceres, Bukarest, 1141 pp.
- CSAPODY, V. (1954): Új adatok hazánk edényes növényeinek ismeretéhez. – Botanikai Közlemények **45** (3–4): 251–252.
- CSIKY J. (1999): Adatok a Karancs és a Medves flórájához. – Kitaibelia **4**(1): 37–42.
- CSIKY J. (2000): Újabb adatok a Karancs, a Medves és a Cerová Vrchovina flórájához. – Kitaibelia **5**(1): 195–200.
- CSIKY J. (2004): A Karancs, a Medves-vidék és a Cerová vrchovina (Nógrád-Gömöri bazaltvidék) flóra- és vegetációtérképezése. – Saját kiadás, Pécs, 451 pp.
- DAVIES, P. H. (1972): Flora of Turkey and the East Aegean Islands Vol. 4. – University Press, Edinburgh.
- DEÁK T. – FACSAR G. – BISZTRAY GY. D. (2004): Genetic Polymorphism of *Rosa* Genotypes Native to Hungary. – Proceedings of the 1st International Rose Hip Conference, Gümüşhane, Turkey, pp. 57–62.
- DEGEN Á. (1924): *Rosa* L. In: JÁVORKA S.: Magyar Flóra. – Studium Kiadó, Budapest, pp. 538–590.
- DEGEN Á. (1926): *Rosa*. In: FILARSZKY N. – JÁVORKA S. – KRENNER J. A. – KÜMMERLE J. B. – MOESZ G. – SZATALA Ö. – SZEPESFALVY J. – TIMKÓ GY. (1926): Adatok Albánia flórájához – Csiki Ernő, Jávorka Sándor és Kümmerle Jenő Béla gyűjtése. – Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, pp. 264–266.
- DEGEN Á. (1937): Flora Velebitica II. – Verlag der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, pp. 243–267.
- DÉSÉGLISE, A. (1876): Catalogue raisonné ou énumération méthodique des espèces du genre Rosier, pour l'Europe, l'Asie et l'Afrique, spécialement les Rosiers de la France et de l'Angleterre. – Bulletin de la Société Royale de Botanique de Belgique, Brüssel, pp. 491–602.
- DOMIN, K. (1935): Plantarum Čechoslovakiae Enumeratio species vasculares indigenas et introductas exhibens. – Vytiskla Státní Tiskárna V Praze, Prága, pp. 129–132.
- DOSTÁL, J. – ČERVENKA, M. (1991): Veľký kľúč na určovanie vyšších rastlín. – Slovenské Pedagogické Nakladateľstvo, Pozsony, 775 pp.
- DOSTÁL, J. (1954): Kľíč k úplné květeně ČSR. – Nakladatelství Československé Akademie VĚD, Prága, pp. 367–377.
- EHRENDORFER F. (1973): Liste der Gefässpflanzen Mitteleuropas. 2. erweiterte Auflage. – Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.
- ERCIŞLI, S.–GÜLERLYÜZ, M. (2004): Rose Hip Utilization in Turkey. – Proceedings of the 1st International Rose Hip Conference, Gümüşhane, Turkey, pp. 77–81.
- FACSAR G. – GRACZA P. (1975): Adatok a *Rosa* L. genus tuskeszerveződéséhez. – Kertészeti Egyetem Közleményei **39**: 199–207.

- FACSAR G. – POPEK, R. – MALECKA, J. (1991): Taxonomisch-karyologische Untersuchungen an wilden Rosen aus Ungarn und andere europäischen Länder. – Fragment. Flor. Geobot. **36**(2): 293–300.
- FACSAR G. – TÖMÖSKÖZI M. (1984): Adatok a *Rosa gallica* L. és a *Rosa ×centifolia* L. virágának és virágzatának teratogeneziséhez. – Kertészeti Egyetem Közleményei **48**: 173–183.
- FACSAR G. (1977): Rendellenes alakulású csipkebogyó néhány rózsafajon. – Kertészeti Egyetem Közleményei **41**: 91–95.
- FACSAR G. (1980): Adatok a vadon növő *Rosa* fajok virágzáskezdetéhez. – Kertészeti Egyetem Közleményei **44**: 53–56.
- FACSAR G. (1980): *Rosa* L. In: SOÓ R. (szerk.): A magyar flóra és vegetáció rendszertani növényföldrajzi kézikönyve VI. – Synopsis systematico-geobotanica florum vegetacionisque Hungariae VI. – Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 54–55, 166–169.
- FACSAR G. (1980): *Rosa* L. In: SOÓ R. (szerk.): A magyar flóra és vegetáció rendszertani növényföldrajzi kézikönyve VI. – Synopsis systematico-geobotanica florum vegetacionisque Hungariae VI. – Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 305–307.
- FACSAR G. (1984b): Az elliptikus levelű rózsza (*Rosa elliptica* TAUSCH) Magyarországon. – Kertészeti Egyetem Közleményei **46**: 53–56.
- FACSAR G. (1985): *Rosa* L. In: PRISZTER SZ. (szerk.): A magyar flóra és vegetáció rendszertani növényföldrajzi kézikönyve VII. – Synopsis systematico-geobotanica florum vegetacionisque Hungariae VII. – Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 37–40.
- FACSAR G. (1987a): Néhány sztyepp és erdősztyepp *Rosa* taxon rendszertani, chorológiai és cönológiai viszonyai az Alpoknál. – Praeniorica Folia Historico-naturalia II, Szombathely, pp. 73–78.
- FACSAR G. (1987b): Néhány kritikus *Rosa* taxon kutatása a Balaton-felvidéken és a Bakony kapcsolódó területein. – Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis **6**: 73–77.
- FACSAR G. (1988a): A szentendrei rózsza és rokonai. Védett növények. – Kertészet és Szőlészet **37**(23): 5.
- FACSAR G. (1988b): A szentendrei rózsza és rokonai. – Kertészet és Szőlészet **37**(23): 15.
- FACSAR G. (1988c): Vadrózsák – védelemre érdemesek. – Kertészet és Szőlészet **37**(45): 14–15.
- FACSAR G. (1990): A molyhos rózsák (Subsectio *Vestitae*) autochton és allochton populációi és természetvédelmi helyzetük Magyarországon. – Lippay János Tudományos ülésszak előadásainak és posztereinek összefoglalói. – KÉE Kiadványai, Budapest, pp. 336–337.
- FACSAR G. (1993a): Magyarország vadontermő rózsái. – Kandidátusi értekezés, KÉE Közleményei, Publicationes Universitatis Horticulturae Industriaeque Alimentariae Vol. LIII. Supplementum, Budapest, pp. 75–121.
- FACSAR G. (1993b): Magyarország vadontermő rózsái. – KÉE Növénytan Tanszéke és Soroksári Botanikus Kertje, Budapest.
- FACSAR G. (1993c): A *Rosa* fajok veszélyeztetettsége és védettsége Magyarországon – Grade of endangering and protection value of *Rosa* species. – 35th Georgikon days Keszthely – the maintenance of natural surroundings in our changing world, PATE Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Keszthely, pp. 142–147.
- FACSAR G. (1996): Néhány honos *Rosa* mikrospecies termőhelyi és chorológiai viszonyai Magyarországon – Lippay János Tudományos ülésszak előadásainak és posztereinek összefoglalói. – KÉE Kiadványai, Budapest, pp. 10–11.
- FACSAR G. (1996): Néhány honos *Rosa* mikrospecies termőhelyi és chorológiai viszonyai Magyarországon. – Lippay János Tudományos ülésszak előadásainak és posztereinek összefoglalói. – KÉE Kiadványai, Budapest, pp. 10–11.

- FACSAR G. (1997): A *Rosa* nemzetség kutatása a Kárpát-medencében. – Botanikai Közlemények **84**(1–2): 123–129.
- FACSAR G. (2004a): Megkerülhető-e a *Rosa* nemzetség faji sokfélesége a termőhely és a tájjelleg értékelésénél Magyarországon. – Aktuális flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében VI. Keszthely, 2004. február 26–29. Előadások és posztterek. p. 3.
- FACSAR G. (2004b): A balkáni flóra differenciált fajpárjai a hazai flórában *Rosa hungarica* KERNER, R. *polyacantha* (BORBÁS) DEGEN – Aktuális flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében VI. Keszthely, 2004. február 26–29. Előadások és posztterek. p. 45.
- FARKAS S. (szerk.) (1999): Magyarország védett növényei. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 416. pp.
- FERENCZY A. Z. – KERÉNYI-NAGY V. (2009): Morfometriai mérések a szentendrei rózsán (*Rosa sancti-andrea* DEGEN et TRAUTMANN) – VI. Kárpát-medencei Biológiai Szimpózium, 2009. november 12–13., Budapest, pp. 131–140.
- FORMÁNEK, E. (1890): Zweiter Beitrag zur Flora von Bosnien und der Hercegovina. – Oesterreichische Botanische Zeitschrift **40**(2): 73–106.
- FRITSCH, K. (1922): Exkursionsflora für Österreich und die ehemals österreichischen Nachbargebiete (3. Aufl.). – Druck und Verlag von Carl Gerold's Sohn., Bécs-Lipce, pp. 236–241.
- GANDOGER, M. (1892-93): Monographia rosarum Europae et Orientis terrarumque adjacentium I-IV. – Párizs.
- GÁYER GY. (1916): Komárommegye virágos növényei. – Magyar Botanikai Lapok **15**(1/5): 37–54.
- GOMBOCZ E. (1906): Sopron vármegye növényföldrajza és flórája. – MTA Math. és Természettud. Közl. **28**(4): 126–127.
- HALÁCSY, E. – BRAUN, H. (1882): Nachträge zur Flora von Nieder-Österreich. – Wien (Bécs), p. 179–314.
- HARMOS K. – SRAMKÓ G. (2000): Adatok a Mátra edényes flórájához I. – Kitaibelia **5**(1): 63–78.
- HARRISON, J. (1834): The floricultural cabinet, and florist's magazine II. – Whittaker & Co., London, 308 pp.
- HAYEK, A. (1908-1911): Flora von Steiermark. – Verlag von Gebrüdern Borntraeger, Berlin, pp. 888–944.
- HAYEK, A. (1924): Prodromus Florae peninsulae Balcanicae I. – Dahlem bei Berlin, Beihefte Tom. 30., Fasc. 1., 1193 pp.
- HORVÁT A. O. (1942): A Mecsekhegység és környékének flórája. (Flora regionis montium Mecsek.) – A Mecsekhegység és déli síkjának növényzete. – Ciszterci Rend Kiadása, Pécs, 86 pp.
- HORVÁT A. O. (1943): Külsősomogy és környékének növényzete. – Borbásia **4**: 1–70.
- HULJÁK J. (1933): A *Micromeria rupestris* WULF. a Bélkőn és néhány érdekesebb adat a Magyar Középhegység flórájából. – Magyar Botanikai Lapok **32**(1/6): 1–83.
- HULJÁK P. (1997): Néhány újabb adat a Zempléni-hegység dendroflórájának ismeretéhez. – Kitaibelia **2**(1): 44–45.
- JANCHEN, E. (1974): Flora von Wien, Niederösterreich und Nordburgenland II. – Herausgeber und Verlag: Verein für Landeskunde von Niederösterreich und Wien, Wien (Bécs), pp. 240–248.
- KANITZ Á. (1862-63): Reliquiae Kitaibelianae. – Apud Guil. Braumüller, Bécs, p. 17.
- KANITZ Á. (1863): Pauli Kitaibellii Additamenta ad Floram Hungaricam. – Linnaea **32**: 305–642.
- KÁRPÁTI I. (1958): A szentendrei rózsza. – Élővilág **3**(4): 3–6.

- KECSKÉS F. (1992): A Tétényi-fennsík botanikai értékei. In: SIMON T. (szerk.). Természeti kincsek Dél-Budán – A Tétényi-fennsík és a Háros-sziget növény- és állatvilága, természetvédelme. – Cserépfalvi Kiadó – Zöld Jövő, Budapest, pp. 6–29.
- KECSKÉS F. – KUN A. (2004): A Tétényi-fennsík védett és regionálisan ritka, védendő növényfajai. – Aktuális flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében VI. Keszthely. 2004. február 26–29. Előadások és poszterek. p. 47.
- KELLER, R. (1900-1905): *Rosa*. In: ASCHERSON, P – GRAEBNER, P. (eds.): Synopsis der Mitteleuropäischen Flora **6**(1) – Verlag von Wilhelm Engelmann, Leipzig (Lipce), pp. 32–384.
- KERÉNYI-NAGY V. – BARANEC, T. (2008): A Nyitrai Szlovák Agrártudományi Egyetem Növénytani Tanszékének rózsá-herbáriuma – Rose herbarium of the Slovak University of Agriculture in Nitra, Department of Botany. – XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, 2008. szeptember 25–26., Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 91–104.
- KERÉNYI-NAGY V. – HÖHN M. – UDVARDY L. (2008): A *Rosa* nemzetség *Tomentosae* sectiójának alakköre különös tekintettel a Szentendrei rózsá taxonómiai helyzetére – Species complex of *Rosa*, section *Tomentosae* with special regard to taxonomical position of *Rosa sancti-andreae*. – *Kitaibelia* **13**(1): 110.
- KERÉNYI-NAGY V. – NAGY V. A. – UDVARDY L. (2008): A budai Sas-hegy aktuális növényvilága és veszélyeztető tényezői. – XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, 2008. szeptember 25–26., Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 117–126.
- KERÉNYI-NAGY V. – NAGY V. A. (2008a): A budaörsi Kő-hegy rózsái. – XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, 2008. szeptember 25–26., Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 105–108.
- KERÉNYI-NAGY V. – NAGY V. A. (2008b): Újabb *Clematis flammula* L. lelőhely Magyarországon. – XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, 2008. szeptember 25–26., Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 109–115.
- KERÉNYI-NAGY V. – NAGY V. A. (2009): Budapest és környékének kultúr-reliktum rózsái. – VI. Kárpát-medencei Biológiai Szimpózium, 2009. november 12–13., Budapest, pp. 113–123.
- KERÉNYI-NAGY V. – UDVARDY L. (2008): Érdekes színváltozatok néhány növényfajnál, mint a biológiai sokféleség egyik megnyilvánulása. – XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, 2008. szeptember 25–26., Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 127–132.
- KERÉNYI-NAGY V. (2006a): A *Rosa* L. genusról és a *Rosa sancti-andreae* DÉG. et TRT.M. ex JÁV. új populációjának felfedezéséről. – Tudományos Diákköri Dolgozat, BCE Kertészettudományi Kar Könyvtár, 50 pp.
- KERÉNYI-NAGY V. (2006b): A *Rosa sancti-andreae* DEG. et TRT.M. ex JÁV. új populációjának felfedezése. – XXVI. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, Magyar Biológiai Társaság, Fővárosi Növény- és Állatkert, Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 79–85.
- KERÉNYI-NAGY V. (2008a): A Pomázi Majdán-fennsík (Majdan Pole, Száraz-mező) különleges rózsái I. – XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, 2008. szeptember 25–26., Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 85–89.
- KERÉNYI-NAGY V. (2008b): A szentendrei rózsá rokonsága. – XXVII. Vándorgyűlés Előadások összefoglalói, Magyar Biológiai Társaság, Budapest, pp. 75–84.
- KERÉNYI-NAGY V. (2009a): Szaporodásbiológiai megfigyelések néhány rózsá fajon. – Lippay-Ormos-Vas Tudományos Ülésszak, 2009. október 28–30.; Összefoglalók, Kertészettudomány, Budapest, pp. 26–27.

- KERÉNYI-NAGY V. (2009*b*): Védelemre javasolt galagonyáink és rózsáink. – Kari Tudományos Konferencia kiadványa, Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, p. 176–178.
- KERÉNYI-NAGY V. (2009*i*): A pomázi Majdán-fennsík (Majdan Pole, Száraz-mező) különleges rózsái II. – VI. Kárpát-medencei Biológiai Szimpózium, 2009. november 12–13. pp. 99–103.
- KERNER, A. (1869): Die Vegetations-Verhältnisse des mittleren und östlichen Ungarns und angrenzenden Siebenbürgens. – Oesterreichische Botanische Zeitschrift **29**(8): 232–236.
- KERNER, A. (1881-1913): Schedae ad floram exsiccatam Austro-Hungaricam a Museo Botanico Universitatis Vindobonensis editam I. – Vindobona (I. in 1881, II. in 1882, III. in 1884, IV. 1886, V. in 1888, VII. in 1896).
- KISS Á. (1939): Adatok a Hegyalja flórájához. – Botanikai Közlemények **36**(5–6): 187–273.
- KLÁŠTERSKÝ, I. (1968): *Rosa* L. In: TUTIN, T. G. et al. (eds.): Flora Europaea Vol. 2. – Cambridge University Press, Cambridge, pp. 1–80.
- KLÁŠTERSKÝ, I. (1969*a*): *Rosa sancti-andreae* DEG. et TRTM. – Folia Geobotanica et Phytotaxonomica **4**: 191–195.
- KLÁŠTERSKÝ, I. (1969*b*): Komplex *Rosa agrestis* v Československu. – Zpr. Čs. Bot. Společ., Prága, **4**: 174–179.
- KOVÁCS SZ. – FACSAR G. – UDVARDY L. – G. TÓTH M. (2005): Phenological, Morphological and Pomological Characteristics of Some Rose Species Found in Hungary. – Acta Horticulture **690**: 71–76.
- KOVÁCS SZ. – FACSAR G. – G. TÓTH M. – VITÁNYI GY. (1997): Fruchtgrösse, Fruchtgewicht und Inhaltsstoffe von einheimischen Wildrosenarten (*Rosa* sp.) in Ungarn. – Beiträge gehalten anlässlich der I. Internationalen Wildfruchttagung Berlin, pp. 20–22.
- KOVÁCS SZ. – G. TÓTH M. – FACSAR G. (1998): Magyarországon honos rózsafajok gyümölcseinek vizsgálata. – Kertgazdaság **30**(2): 35–43.
- KOVÁCS SZ. – G. TÓTH M. – FACSAR G. (1999): Fruit quality of some rose species native in Hungary. Eucarpia Symposium on Fruit Breeding and Genetics. – Acta Horticulturae, Drezda, **538**(1): 103–108.
- KUN A. – ITTÉS P. – FACSAR G. – HÖHN M. (2000): A Cserhát-hegység mészkő- és dolomitvegetációja. – Kitaibelia **5**(1): 209–215.
- KUN A. (1994): Észrevételek és új adatok a Dunazug-hegyvidék növényzetéről. – Botanikai Közlemények **81**(2): 177–181.
- KÜLTÜR, Ş. (2002-2003): Anatomical and palynological investigation on the leaves of wild yellow flowered *Rosa* species in Turkey. – J. Fac. Pharm., Isztambul, **35-36**(1): 69–76.
- LENGYEL G. (1906): Florisztikai adatok Heves-vármegye északi részéből. – Növénytani Közlemények **5**(1-4): 11.
- LÖVE, Á. – LÖVE, D. (1974): Cytotaxonomical Atlas of the Slovenian Flora. – Verlag von J. Cramer, Lehre, p. 392–397.
- MARGITTAI A. (1917): Turócs megye és a vele határos megyék vadontermő rózsái. – Magyar Botanikai Lapok **16**(1–12): 82–95.
- MARGITTAI A. (1935): Ladmóc és környékének flórája. – Botanikai Közlemények **30**: 47–57.
- MENYHÁRT L. (1858): Kalocsa vidékének növénytenyészet. – „Hunyadi Mátyás” Intézet, Budapest, pp. 76–77.
- MOLNÁR CS. (2001): Új adatok a Mátra déli és keleti részének növényvilágából I. – Kitaibelia **6**(2): 347–361.
- NAGY J. (1997): Adatok a Börzsöny-hegység flórájához. – Kitaibelia **2**: 27–32.

- NIKOLIĆ, T. (ed.) (1997): Flora Croatica pars. 2. – *Natura Croatica* **6**(1): 55–57.
- NYÁRÁDY E. GY. – SOÓ R. (1942): Kolozsvár és környékének flórája. – Szőcs Lajos Könyvnyomdája, Kolozsvár, pp. 291–302.
- ORMÁNDY M. (1906): Növény-nevek etymológiája. – Franklin-Társulat, Budapest, 87 pp.
- PFEIFFER P. – KERÉNYI-NAGY V. – DEÁK T. – FACSAR G. (2009): DNS-izolálás optimalizálása és ITS szekvenciák Cell polimorfizmusának vizsgálata különböző rózsza fajoknál. – *Kertgazdaság* **41**(1): 65–73.
- PILlich F. (1927): Adatok Tolnavármegye flórájához. – *Magyar Botanikai Lapok* **26**(1–12): 94–97.
- POLGÁR S. (1941): Győr megye flórája – Flora comitatus Jaurinensis. – Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, p. 78. (p. 278.)
- POLGÁR S. (1942): Adatok Magyarország rózsaflórájához. – *Botanikai Közlemények* **39**: 91–92.
- POPEK, R. (1996): Biosystematyczne studia nad rodzajem *Rosa* L. w Polsce i krajach ościennych. – Wydawnictwo Naukowe WSP, Kraków, 249 pp.
- RAKONCZAY Z. (1992): Sas-hegytől a Kálvária-dombig – Észak-Dunántúl természeti értékei. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, pp. 199–201.
- RATSEK, J. C. – FLORY Jr. W. S. – YARNELL, S. H. (1940): Crossing relations of some diploid and polyploid species of roses. – *Proceedings of the American Society for Horticultural Science* **38**: 637–654.
- ROTHMALER, W. (1963): Exkursionsflora von Deutschland, 8. Aufl. Kritischer Band.
- SARNTHEIN, L. G. (1894): Flora von Oesterreich-Ungarn – Tirol und Vorarlberg. – *Oesterreichische Botanische Zeitschrift* **44**(7): 272–277.
- SIMKOVICS L. (1874): Adatok Magyarhon edényes növényeihez. – *Mathematikai és Természettudományi Közlemények* **11**: 157–211.
- SIMON T. – MATUS G. – PELLE G. – TÓTH Z. – VOJTKÓ A. (2007): Növényvilág, növénytani értékek. In: BARÁZ CS. – KISS G. (szerk.): A Zempléni Tájvédelmi Körzet. – Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, Eger, pp. 111–140.
- SIMON T. (2006): A Zemplén-hegység botanikai értékei. – *Folia Historico Naturalia Musei Matraensis* **30**: 407–414.
- SIMONKAI L. (1885): Arad város és megyéje flórájának főbb vonásai. – *Természettudományi Füzetek* **9**(1): 1–46, 77–79.
- SOMLYAY L. – LÖKÖS L. (1999): Florisztikai és taxonómiai kutatások a Tornense területén. – *Kitaibelia* **4**(1): 17–23.
- SOMLYAY L. (2000): Adatok a Dunazug-hegység, a Tornai-Karszt és környéke flórájához. – *Kitaibelia* **5**(1): 47–52.
- SOÓ R. (1926): Kritikai megjegyzések. – *Botanikai Közlemények* **23**(4–6): 148–149.
- SOÓ R. (1966): A magyar flóra és vegetáció rendszertani növényföldrajzi kézikönyve II. – *Synopsis systematico-geobotanica florum vegetacionisque Hungariae II.* – Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 225–243.
- SOÓ R. (1970): A magyar flóra és vegetáció rendszertani növényföldrajzi kézikönyve IV. – *Synopsis systematico-geobotanica florum vegetacionisque Hungariae IV.* – Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 578–579.
- SOÓ R. (1973): A magyar flóra és vegetáció rendszertani növényföldrajzi kézikönyve V. – *Synopsis systematico-geobotanica florum vegetacionisque Hungariae V.* – Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 533–626.
- SRAMKÓ G. – MAGOS G. – MOLNÁR CS. – URBÁN L. (2008): Adatok a Mátra és környéke edényes flórájának ismeretéhez. – *Kitaibelia* **13**(1): 74–93.
- SURÁNYI D. (1991): Csipkerózsa. – *Kertészet és Szőlészet* **51–52**: 18.

- SZMORAD F. (1999): Adatok az Aggteleki-karszt és a Galyaság flórájához I. – *Kitaibelia* **4**(1): 37–42.
- SZMORAD F. (2000): Adatok az Aggteleki-karszt és a Galyaság flórájához II. – *Kitaibelia* **5**(1): 53–59.
- SZUJKÓ-LACZA J. – KOVÁTS D. (1993): The flora of Kiskunság National Park – In the Danube-Tisza mid-region of Hungary. The flowering Plants. Vol. 1. – Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest, p. 129.
- TÄCKHOLM, G. (1922): Zytologische Studien über die Gattung *Rosa*. – *Acta Horti Bergiani*, Uppsala, **7**(3):97–381.
- TEJASWINI–PRAKASH, M. S. (2004): Utilization of Wild Rose Species in India. – Proceedings of the 1st International Rose Hip Conference, Gümüşhane, Turkey, pp. 91–95.
- TÓTH M. – FACSAR G. – KOVÁCS SZ. (2005): Új génforrások a gyümölcsstermesztési kultúrába vonható csipkebogyó fajták nemesítéséhez. – *Kertgazdaság* **37**(2): 17–23.
- UDVARDY L. (1997): Fás szárú adventív növények Budapesten és környékén. – Kandidátusi értekezés, Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Növényteni Tanszéke és Soroksári Botanikus Kertje, Budapest.
- UGGLA, M. – MARTINSSON, M. (2004): Cultivate the Wild Roses – Experiences from Rose Hip production in Sweden. – Proceedings of the 1st International Rose Hip Conference, Gümüşhane, Turkey, pp. 83–89.
- VĚTVIČKA, V. – BERTOVIÁ, L. (1992): *Rosa* L. – Ruža. In: BERTOVIÁ, L. (ed.): Flóra Slovenska IV/3 – Angiospermatophytina, Dicotyledonopsida, Rosales. – VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied Bratislava (Pozsony), pp. 42–90.
- VĚTVIČKA, V. – ZIELIŃSKI, J. (1981): *Rosa galana* WIESB. its systematics and geographic distribution. – *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **27**: 343–348.
- VOJTKÓ A. (1999): A *Valeriana simplicifolia* (REICHENB.) KABATH hazánkban és újabb adatok a Bükk hegység flórájához. – *Kitaibelia* **4**(1): 25–35.
- VOJTKÓ A. (2001): A Bükk hegység flórája. – Sorbus Kiadó, Eger, 340 pp.
- VOJTKÓ A. (2006): Vegetációtérképezés a Carpaticumban – Magyarországon. – *Kitaibelia* **11**(1): 21.
- WAISBECKER A. (1891): Kőszeg és vidékének edényes növényei. Második javított és bővített kiadás. – Feigl Gyula nyomdája, Kőszeg, pp. 59–60.
- WIESBAUR, J. S. (1879): Floristische Beiträge. – *Oesterreichische Botanische Zeitschrift* **29**(5): 141–148.
- ZIELIŃSKI, J. (1985): Studia nad rodzajem *Rosa* L. – Systematyka sekcji *Caninae* DC. em. CHRIST. – *Arboretum Kórnickie* **30**: 1–109.